PARS SECUNDA.

De decem Præceptis Decalogi.

266 NOmine *Decalogi* venit ſacrum volumen decem Præcepta divina complectens, quæ habentur in Exodo *cap.* 20. quorum tria priora dicuntur *primæ Tabulæ*, ſeptem poſteriora *ſecundæ Tabulæ*, quatenus illa Deum, iſta Proximum immediate reſpiciunt.

267 Decem Præcepta Decalogi ſunt divina naturalia, adeoque obſervanda etiam cum periculo vitæ: *v. n.* 143. & 125. Alia ſunt negativa, quæ prohibent aliquid fieri: hæc obligant ſemper, & ad ſemper, ut *Non adorabis Deos alienos, Non occides, &c.* alia poſitiva, quæ præcipiunt aliquid fieri; hæc obligant ſemper, non ad ſemper, ſed ad locum, & tempus: ut *Honora parentes*.

DE I. PRÆCEPTO DECALOGI,

Unum cole Deum.

CAPUT I.

De Religione.

268 REligio eſt virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum exhibeat tanquam omnium Creatori, & Domino.

Ejus actus tam interiores, quam exteriores præcipui ſunt, Adoratio, Sacrificium, Oratio, Juramentum, Adjuratio, & Votum.

ADORATIO

269 ESt actus, quo alium reveremur, ipſi nos ſubmittendo tanquam Superiori, in recognitionem ſuæ excellentiæ.

Eſt triplex: *Latriæ*, quæ eſt in Deum, ob excellentiam increatam; *Duliæ*, quæ eſt in Sanctos, ob excellentiam creatam communem: & *Hyperduliæ*, quæ eſt in Beatiſſimam Virginem, ob excellentiam creatam ſingularem, cæteris ſupereminentem.

270 Hæc triplex adoratio, alia eſt abſoluta, quæ convenit Deo, Virgini, & Sanctis per ſe venerabilibus; alia reſpectiva, quæ convenit Cruci, Imaginibus, Veſtibus, & ſimilibus ratione carentibus, quæ non per ſe coluntur, ſed propter aliud. Unde eorum veneratio non ſiſtit in illis; ſed ad prototypum refertur, cujus ſunt imagines, aut quod repræſentant.

271 Licitum eſt, votis, & alio cultu, privato tamen, puta genuflexione, deoſculatione, &c. & ut privatam perſonam venerari ſepulchra ſervorum Dei eximiæ ſanctitatis; de quibus eſt indubitata miraculorum fama, Gobat. *tom. 3. de voto numer.* 401. quia id practicatum legimus cum illis, qui poſtea Sancti declarati ſunt.

272 At non licet cultu publico, verbi gratia, erectione Altaris, Sacrificio Miſſæ, Horis Canonicis, & thure, appendendo tabellas, lampades, cereos accendendo, &c. vel ut perſonam publicam, aut nomine Communitatis, quia id prohibetur maxime ab Urbano VIII. qui etiam in ſpecie prohibet: *Eorum imagines in Eccleſiis, aliiſque locis publicis, ac etiam privatis, cum laureolis, aut radiis, ſeu ſplendoribus proponi.* Alberghinus *in Man. qualif. cap.* 30.

273 Sacrificio Miſſæ Deum colunt Sacerdos, ac cæteri aſſiſtentes, & cum Sacerdote offerentes. De eo actum eſt fuſe in tom. 3. De aliis Religionis actibus plene agimus in hoc primo tomo.

CAPUT II.

De tribus virtutibus Theologicis.

FIDES

274 EX Apoſt. ad Hebr. 11. *Eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, innixum teſtimonio divino.*

275 Primo, fideles, poſtquam ad uſum rationis pervenerint, ſub mortali, & neceſſitate medii tenentur explicite credere quinque: 1. Deum eſſe: 2. eſſe juſtum remuneratorem, dantem præmia juſtis, ſupplicia malis: 3. Myſterium Trinitatis, quod conſiſtit in unitate naturæ divinæ, & Trinitate perſonarum. 4. Myſterium Incarnationis. 5. Myſterium Redemptionis, nempe Chriſtum eſſe mortuum pro nobis: Chriſtus eſt verus Deus, & homo in unitate perſonæ Verbi divini. Dixi, neceſſitate medii, quia ſine horum actuali fide quis ſalvari non poteſt, nec ignorantia juvat. Unde homo, qui myſteria fidei neceſſaria neceſſitate medii ignorat, etiamſi ignorantia ſupponatur invincibilis, abſolvi non poteſt, niſi prius ſuper iis erudiatur, quia caret medio neceſſario ad juſtificationem, & ſalutem: *v. Propoſ.* 64. *ab Innoc. XI damn. & de baptiſmo.*

276 Conſtat ex Apoſt. ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt.* Ex Jo. 17. Matth. 18. & ex Symb. Athan. *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut incarnationem quoque Domini noſtri Jeſu Chriſti fideliter credat, &c. vid. Prop.* 22. *ab Innoc. XI. damn.*

277 Secundo, tenentur ſub mortali, neceſſitate tamen præcepti, explicite, craſſo tamen modo, & quoad ſubſtantiam, credere, & ſcire. 1. Articulos Symboli Apoſtolorum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ. 4. Sacramenta maxime neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam. Reliqua autem, quando volunt ſuſcipere.

278 Pueri ſæpe a mortali excuſantur ob intelligentiæ naturalem defectum: non excuſantur autem, qui eorum curam habent, ſi non docent. Confeſſarii in primis Confeſſionibus debent pueros ſuper præmiſſis examinare, & erudire.

279 Non ſufficit fides ex teſtimonio humano, aut ſimili naturali motivo, quia fides ad ſalutem ſupernaturalem neceſſaria, & quæ eſt radix noſtræ juſtificationis, & de qua ait Apoſt. ad Hebr. 11. 6. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo,* eſt fides ſtricte ſupernaturalis innixa teſtimonio divino, quod ſolum eſt infallibilis veritatis. Imo meritum fidei conſiſtit in hoc, quod independenter a naturalibus rationibus revelata credimus, præciſe quia Deus verax dixit: *vid. Propoſ.* 4. 19. 20. 21. *&* 23. *ab Innoc. XI. damn. &. prop.* 1. *ab Alex. VII. damn. v. tom.* 2. *a n.* 281.

280 Præceptum confeſſionis externæ fidei eſt duplex, negativum, ſcilicet non negandi fidem, & affirmativum, confitendi ore fidem.

281 Primum obligat ſemper, & pro ſemper, itaut per nullum ſignum externum liceat aliquando negare fidem, non obſtante, quod interius ſervetur fides, etiam ſi urgeat periculum mortis: Patet ex Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

282 Secundum non obligat pro ſemper. Unde oportet diſtinguere.

Vel enim taciturnitas eſt in talibus circumſtantiis, ut ſit ſignum negationis fidei, aut erubeſcentiæ confeſſionis fidei, aut cedit aliis in ſcandalum, quo avertantur a fide; & tunc etiam cum diſcrimine vitæ fidem confiteri tenemur, Quia ut ait D. Chryſoſt. *in*

cap.

cap. Nolite timere; non ſolum eſt proditor veritatis, qui mendacium loquitur; ſed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet. Hinc ſi Tyrannus interrogaret te de tua fide ſerio, & taceres, peccares: *vid. Propoſ.* 18. *ab Innoc. XI. damn.* Idem dico, ſi Paſtor, urgente perſecutione in ſuas oves, cum earum ſcandalo fugiat.

283 Si vero taciturnitas ſit in aliis circumſtantiis, ut non ſit ſignum negationis fidei, &c. tunc non eſſet peccatum. Similiter tunc licitum eſt fugere, aut occultare fidem ſignis ex ſe indifferentibus, minime ſignis ad profeſſionem falſæ fidei inſtitutis. Conſtat ex Matth. 23. *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam;* & exemplo Divi Athanaſii, aliorumque Sanctorum, ac ipſius D. Pauli.

De fide, Scotus *in* 3. *d.* 23. *q.* 1. *litt. G, d.* 25. *q.* 1. *lit. F, in* 4. *d.* 14. *q.* 3. *lit. E, d.* 5. *q.* 1. *lit. C,* Maſtrius *in Theol. mor. diſp.* 10. *n.* 2. Diana *p.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 47. 48. *&* 49. *p.* 5. *tract.* 8. *reſ.* 34. Jo. de la Crux *p.* 9. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 1. Buſemb. *l.* 2. *tract.* 1. Cardenas *diſ.* 11. 12. 13. 14. 15. 16. 41. 42. Bonac. *tom.* 2. *a pag.* 178. Leand. *tom.* 6. *deciſ. tract.* 2. *de fid.* Fenech. Bertaldus 1. *p. dec. punct.* 1. Caſtropal. *tom.* 1. *tract.* 4. *Plura v. in* 2. *tom.*

ADDITIO.

Fidei Profeſſio.

PRoviſi de Beneficiis quibuſcumque animarum curam habentibus tenentur a die adeptæ poſſeſſionis ad minus intra duos menſes coram Epiſcopo, ſeu Vicario fidei facere profeſſionem. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12.

Canonici, & Dignitates Cathedralium, & coram Epiſcopo, & in Capitulo tenentur, *ib.* Et tenentur etiam Canonici exempti, & Canonici Regulares. Non tamen coadjutores Canonicorum, aut Dignitatum, niſi cum factus fuerit ſucceſſioni locus. Garc. *part.* 4. *c.* 5. *n.* 76.

Neque tenentur in Capitulo facere Canonici, & dignitates Collegiatarum. Deciſum refert Garc. *part* 3. *cap.* 3. *num.* 13.

Sed ſufficit, ut faciant coram Vicario, etiam Epiſcopo non impedito. Garc. *ibid. num.* 23.

Commendatarii tenentur, ſicut veri beneficiati. Garc. *par.* 4. *cap.* 3. *n.* 20.

Item Vicarii perpetui. Ricciull. *de jure perſon. l.* 1. *cap.* 13. *num.* 12.

Item Vicarii temporales Eccleſiarum curatarum. *Idem cap.* 14. *num.* 1.

Non ii, qui ſine proprio titulo deputantur ad animarum curam. *Idem cap.* 13. *num* 59.

Neque ille, qui obtinuit Eccleſiam, alias curatam, ſed deſiit habere Parochianos. *Idem cap.* 14. *num.* 2.

Tenentur autem poſt adeptam poſſeſſionem. *Idem n.* 50. & eam pacificam per menſes duos. *Idem* n. 62.

Non excuſat ignorantia Concilii Trid. *Idem nu.* 47. licet excuſare poſſet ignorantia Bullæ Pii Quarti, vel ſi putaret in ea ſe non comprehendi. *Idem num.* 46.

Solet tamen Apoſtolica Sedes in caſibus ignorantiæ remittere pœnam. *Idem num.* 49.

Beneficiati omnes, & ii, qui in Synodo Diœceſana convenire debent, fidei profeſſionem faciant in prima Synodo, cui adfuerint. *Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 2.

Omnes ii, ad quos univerſitatum, & ſtudiorum cura, Viſitatio, & Reformatio pertinet, diligenter curent, ut Decreta Concil. Trid. integre recipiantur, & ad eorum normam doceant, & initio cujuslibet anni ad hoc inſtitutum ſolemni juramento ſe obſtringant. *Ibidem.*

Publici Lectores, vel Magiſtri & privati, etiam Grammaticæ, & liberalium artium, tenentur ad fidei profeſſionem faciendam. *Pius Quartus. Ann.* 1564.

Et eſt in uſu hæc Bulla. Ricciull. *de jure perſon. l.* 1. *cap.* 13. *n.* 5. contra Sorbum, & Sanchez.

Item eligendi in Rectores, vel Cancellarios Gymnaſiorum. *Pius Quartus loc. cit.*

Item promovendi ad Doctoratus gradum. *Ibidem.*

Item ii, qui Arithmeticam, & Muſicam docent; ex Declaratione Apoſtolica. Gavant. *n.* 1.

Concionatores ſaltem ſemel. Gavant.

Confeſſarii omnes, Medici, Chirurgi, Advocati, & Procuratores Sancti Officii. *Ibidem.*

Bibliopolæ, & Typographi. Gavant.

In novo beneficio parochiali, ſeu canonicali debet de novo emitti. Deciſum refert Garc. *d. cap.* 3. *n.* 17. 58.

Per ſe ipſum facere debet Beneficiatus, non per procuratorem. Deciſum refert *Idem num.* 74. & ultro ſe offerre debet. Ricciull. *ſupra num.* 18.

Poſſe per Procuratorem docet Navarr. *conſ.* 11. *de jurejurando n.* 2.

Sed cum ſpeciali mandato, Ricciull. *loco cit. n.* 30. & ſi velit Epiſcopus.

Hæc omiſſio, nempe profeſſionis Fidei, de qua loquimur, Beneficiatum privat fructibus beneficii. (Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12.) Non privat poſſeſſione abſque alia ſententia. Ricciull. *ſupra n.* 43.

Fructibus præbendarum, non diſtributionibus. Deciſum refert Garc. *d. cap.* 3. *n.* 60.

Neque defunctorum Anniverſariis, Ricciull. *loc. cit. num.* 53.

Niſi fructus omnes conſiſtant in diſtributionibus. *Idem n.* 54.

Neque prodeſt triennalis poſſeſſio, quoad fructus percipiendos. Deciſum refert Garc. *loc. cit. num.* 34.

Et ſemper tenentur eam facere. *Idem ib. n.* 29. 30.

In dignitatibus habentibus fructus diſtinctos a menſa capitulari ſunt applicandi Fabricæ Eccleſiæ, ſi egeat, vel loco pio, arbitrio Ordinarii. Garc. *Ibidem n.* 30.

Et generaliter fructus amiſſi ob hanc cauſam in uſum pauperum, vel fabricam Eccleſiæ, impendi debent. Garc. *part.* 5. *cap.* 3. *n.* 36.

Nec Epiſcopus poteſt condonare fructus amiſſos. Deciſum refert Garc. *part.* 3. *cap.* 3. *num.* 53.

Iis, de quibus ſupra *n.* 13. 14. 15. imponitur pœna nullitatis ad totum, & aliæ contra Rectores, & Superiores quoſcumque Univerſitatum, & Gymnaſiorum. *Pius Quartus ſupra.*

Epiſcopus non exigens, nec recipiens a Doctoribus, & Scholaribus fidei profeſſionem, incurrit pœnam interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ. *Pius Quartus ubi ſupra.*

Inferiores vero non recipientes, ut ſupra, excommunicationis latæ ſententiæ, privationis dignitatum, beneficiorum, officiorum, & feudorum incurrunt pœnam. *Idem ibidem.*

Receptio, promotio, electio, ſunt nullæ. *Idem ib.*

Referantur in certum librum nomina eorum, qui fidei profeſſionem emiſerunt. Prov. 3.

SPES

284 ESt virtus ſupernaturalis, inclinans ad amandum Deum amore concupiſcentiæ, quo Deum, & divina præ omnibus aliis bonis nobis concupiſcimus. Quæ concupiſcentia eſt ſancta: non eſt enim talis, qua fruamur utendis, & utamur fruendis: quia Deum, ſeu beatitudinem concupiſcimus nobis, non tamquam fini, ſed tamquam ſubjecto beatitudine perficiendo, quod totum poteſt eſſe ordinatum ad ipſum Deum, tamquam finem. Et hoc pacto differt ſpes a charitate, qua Deum amamus amore amicitiæ, ut ſummum bonum in ſe.

285 Ratio eſt, quia Deus non ſolum eſt in ſe infinite bonus, ſanctus, &c. ſed etiam eſt nobis infinite ſuavis, delectabilis, &c. Hinc Pſaltes de hoc ſancto mercenario affectu abſque verecundia ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem.* Pſ. 83. *Concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini:* & Aug. in Man. cap. 10. *Accende me Domine voluptate, & concupiſcentia tua, quæ ſancta eſt, & bona.* Scotus *in* 3. *d.* 26. *qu. un. lit. C, d.* 34. *qu. un. lit. F,* Maſtrius *Theol. mor. diſ.* 10. *n.* 3. Jo. de la Crux *pag.* 15. Buſemb. *l.* 12. *tract.* 2. Fenech, Caſtropal. *tom.* 1. *tract.* 5.

AP-

ADDITIO

Actus Spei.

Tenetur ne quis elicere actum Spei, ubi primum annos discretionis attigerit?

RESP. Negative: nam nullum extat præceptum, sicuti datur de fide: *accedentem ad Deum credere oportet*. Hebr. 11. Sanchez *cap. 33. n. 3. lib. 2.* Erit tamen vel maxime utile admonere infantes, ac simplicem plebem, ut in prima confessione ejusmodi actum eliciant, quem fortasse nunquam elicuerunt.

Quomodo ejusmodi actus elici debet?

Resp. Oportet succincte demonstrare, quomodo Deus nos creavit ad nos participes reddendos suæ beatitudinis, quomodove nobis det sufficientia media illuc perveniendi, veluti sunt sacramenta; ac tandem concludere in hæc verba: *Speras ne firmiter Deum tibi remissurum tua peccata, teque cum gratia ipsius Paradisum ingressurum?*

Quonam tempore elici debet iste actus?

Respond. Tunc *per se* loquendo, aliquem teneri ad ejusmodi actum, cum gravi aliqua tentatione agitatur contra talem virtutem; nam cum sit medium necessarium ad illam vincendam, necessarium omnino est, illum in tali, & tali occasione elicere. Valent. *tom. 3. disp. 2. quæst. 4. part. 1.*

Quandonam tenetur quis per accidens talem elicere actum.

Resp. In quatuor præcipue circumstantiis, sive casibus, ratione alicujus præcepti, quod non potest adimpleri sine actu Spei. Suarez *disput.* 2. Moral. de Spe, *sect. 1. num. 2. & seqq.*

1 Quando aliquis vult producere actum *contritionis*.
2 Quando quispiam accedit ad *confessionale*.
3 Cum quis vult preces fundere ad Deum.
4 Quando aliquis vult elicere *Actum Amoris*.

Omnes enim isti actus debent conjungi cum virtute Spei, sive *explicite*, sive *implicite*, cum impossibile sit habere remissionem peccatorum, vel effectum suarum precum, aut amorem Dei, sine spe in Deum. Qui tamen omittendo præceptum negligeret elicere actum Spei, sufficeret in confessione se accusare de omissione præcepti, non vero de actu Spei neglecto, qui non obligabat, nisi per *accidens*. Bonac. *disput 3. quæst 4. part. 2. n. 3.*

CHARITAS

286 EST *virtus supernaturalis, qua Deum diligimus propter se, & proximum propter Deum.*

Deum diligere tenemur super omnia, non intensive, sed appretiative, seu prælative, itaut in casu jacturæ Deus sit præferendus filiis, divitiis, & cæteris bonis, qui amor appretiativus est perfectior intensivo.

287 Fides, Spes, & Charitas, quantum ad præceptum negativum de non discredendo, de non desperando, & de non odiendo, obligant semper, & pro semper; non sic quoad præceptum affirmativum de eliciendo actus fidei, spei, & charitatis. Et quidem non sufficit eos elicere semel in vita; non potest autem faciliter assignari tempus sine periculo erroris, aut fovendi scrupulos. Tenemur vero eos frequenter elicere, quia hujusmodi actus virtutum Theologicarum, cum habeant pro objecto immediato Deum, ad differentiam virtutum moralium, quæ habent pro objecto proprias materias creatas honestas, maxime requiruntur ad nutriendam, & conservandam vitam spiritualem animæ, præsertim ad eos tenemur, quando urget gravis tentatio contra fidem, spem, & charitatem, cum periculo labendi; tunc, inquam, firmari debemus per actus positivos oppositos. Tenemur actum charitatis elicere in casibus, in quibus debemus Eucharistiam recipere, & Confessarius non adest, & in aliis casibus, qui in peculiaribus materiis infra afferentur.

288 In hac tamen re non est scrupulose agendum; eo maxime, quia si attente consideremus, frequenter actus formales directos, fidei, spei, & amoris, elicimus; quando enim Symbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, & similia recitamus, aut Sacramenta recipimus, & Sacra adoramus, aut signo Crucis signamur; actus fidei elicimus, quibus articulis illis credimus. Item, quando pœnitentes ad Sacramentum pœnitentiæ accedimus, veniam, & salutem speramus. Denique quando divina beneficia recogitamus, ad amoris actum in Deum excitamur; & præsertim, quando mentaliter oramus, assiduos, atque fervidos amoris actus in Deum experimur: *vid. in Propos. 1. ab Alex VII. & Prop. 5. 6. 7. 17. & 65. ab Innoc. XI. damn.* Mastr. *cit.* & Cardenas *disp.* 42. Bonac. *tom. 2.* Leand. *tom. 6. dec. tract. 4.* Bertaldus 1. *part. dec. punct.* 1. Castrop. *tom. 1. tract. 6.*

ADDITIO.

Quæstiunculæ nonnullæ.

Quomodo cognoscimus nos æstimare Deum super omnes creaturas?

RESP. Duobus modis 1. Quando quis ita est dispositus, ut citius relinqueret omnia bona, quæ inter creata reperiuntur, quam ut Deum vellet offendere mortaliter; ita inquam est dispositus reipsa, non verbis tantum. 2. Quando aliquis est dispositus sufferre citius omnia mala, quæ sibi accidere possent, quam Deum offendere. Sanchez *loc. cit.*

Estne peccatum mortale Deum non amare appretiative?

Resp. Affirmative. Creator enim magna afficitur injuria, dum illi aliqua præfertur creatura. Tolet. *lib. 4. cap. 9. num. 7.*

Quænam tempore tenemur elicere actum Amoris Dei?

Resp. In duobus præcipue casibus. 1. Quando gravi aliqua tentatione Odii in Deum quis agitatur, prævidetque se illam non posse vincere, nisi per ejusmodi actum; nam qui obligatur ad aliquem finem, tenetur & ad media illius finis. Bon *d. quæst. 4. punct. 2. num. 2.* 2. Quando aliquis ad annos discretionis pervenit, ut docet Angelicus Doctor; nam Anima tunc temporis incipit cognoscere Deum per fidem, & considerationes rationales, quas habet se referendi ad Deum tamquam ad suum ultimum finem: quare pro tunc obligatur ipsum amare actualiter. Filliuc. *de charitat. cap. 9. num. 290.* Licet plures, ut Vasquez 1. 2. *d. 146. & seqq. cap. 2. num. 6.* probabiliter teneant nullam omnino esse obligationem illud faciendi dicto tempore, nam nullum extat de hac re præceptum hoc imperans positive.

CHARITAS ERGA PROXIMUM

289 NON sufficienter expletur, si abstineamus ab actu odii, & erga eundem exequamur facto opera externa benevolentiæ. Sicut enim certum est nos obligari ad diligendum proximum, ex Matth. 22. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*; ita certum esse debet nos obligari eum diligere actu interno expresso, & formali, ex illo Joann. 3. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*; & Matth. 22. ubi Christus loquens de præcepto charitatis, ait: *Secundum autem simile huic, diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Ubi per ly *simile*, datur intelligi, quod præceptum charitatis proximi sit non solum de opere externo, sed etiam de interno cordis affectu, uti est præceptum de diligendo Deum, volendo proximo bona, non mala; gaudendo, non tristando de bonis; displicendo, & non complacendo de malis, eique in necessitate subveniendo, *vid. Prop. 10. & 11. ab Innoc. XI. damnat.*

290 Proximus est omnis homo beatitudinis capax, sive fidelis, sive infidelis, sive amicus, sive inimicus.

291 Ordo in dilectione proximi servandus, quoad bona pertinentia ad naturam, & vitam corporalem, est: Ut extra extremam necessitatem succurrendum sit, 1. uxori, quia est una caro cum viro, 2. filiis, & parentibus, & patri præ matre, 4. fratribus, sororibus, deinde propinquis, & familiaribus. In extrema autem necessitate, parentes, eo quod vitam dederint, sunt præferendi filiis.

292 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spiritualibus patres, & fratres spirituales. Bannez tamen probabiliter tenet, parentes etiam in spiritualibus esse omnibus aliis præferendos, quia prima conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum: ita Busemb.

293 Tenetur quis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto, etiam cum periculo propriæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi, & non possit alia via juvari, nec sit periculum damni proprii spiritualis. Quia damnum spirituale proximi prævalet omni damno temporali etiam proprio, damnum vero spirituale proprium prævalet damno spirituali alieno. Hinc teneris baptizare infantem, & absolvere peccatorem, quem scis certo moriturum, cum periculo tuæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi, & tibi constat non posse alia via juvari, nec tibi immineat periculum damni proprii spiritualis.

194 In gravi necessitate tenetur tantum Parochus, cui talis cura ex officio incumbit, cui proinde non licet fugere tempore pestis nisi substituto alio æque idoneo.

Scotus *in 3. dist. 28. quæst. unic.* Mastrius *in Theolog. moral. disp.* 10. Joan. de la Crux *pag.* 10. Tamb. *l. 1. lib. 5.* Busemb. *lib. 2. tract. 4. c. 1. & 2.* Leander *tom. 1. decis. tract. 4. disp. 3.* Fenech. Castrop. *tom. 1. tract. 6.*

ODIUM

295 EST duplex, videlicet inimicitiæ: *Quo volumus proximo malum, quatenus illi malum*, & hoc est peccatum grave, vel leve juxta gravitatem, aut levitatem materiæ; alterum est odium abominationis: *Quo non personam, sed ejus malitiam, vel saltem personam tantum ut malam, aut nobis noxiam, aversamur.* Et hoc regulariter non est peccatum. Ita Busemb. De hoc ait Psaltes: *Iniquos odio habui.* Est tamen grave, si aversio sit magna, & cadat non tantum in malitiam, aut qualitatem offensivam, sed in personam. Est igitur malum odium abominationis personæ, non sic odium abominationis ejus malitiæ, aut qualitatis infestæ: *vid. Prop. 9. ab Alex. VII. damn.*

296 Probabile est sufficere, si in confessione dicas: *Volui grave malum proximo*; non explicando speciem mali, mortis corporis, infamiæ, aut in bonis temporalibus, cum conveniant in una ratione mali.

297 Item probabile est, quod non tenearis speciem mali, aut boni explicare in tristitia de bono alterius, in gaudio de malo, & quando desiderium est inefficax, videlicet, quando desideras, ut alius occidatur, &c. at voluntatem non habes eum occidendi, &c.

Probabilius tamen est, teneri id explicare, quia recensita mala distinguuntur specie.

298 Non peccat, qui sibi vel alteri mortem desiderat naturalem ad gravem infirmitatem, miseriam, & vitam acerbam, &c. vitandam, quia tunc tolerabilior est mors, quam in tantis miseriis vivere. Peccat autem graviter, si ob leves molestias mortem exoptat. A mortali excusari sæpe solent ratione primi motus, aut ex defectu advertentiæ malitiæ gravis, vel ex defectu deliberationis, mulieres.

299 Non peccat, qui desiderat mortem naturalem proximo ingens malum inferenti; ut si desideres latroni, aut tyranno mortem. Si desideres infirmitatem peccatori, ut convertatur. Si tristeris de bono proximi, in quantum id in aliorum damnum redundat, quatenus est eo abusurus: v. gr. si tristeris assumptum esse in Judicem hominem injustum &c. quia hi actus non habent pro objecto malum proximi, sed bonum honestum aliorum, nempe publicæ quietis, cessatio iniquitatum, injustitiarum, gravium offensionum, &c.

300 In nullo autem ex his casibus licet privata auctoritate proximum occidere, quia plus requiritur ad mortem, & malum inferendum, quam ad desiderandum; ut de homicidio. Similiter numquam licet desiderare alteri mortem ab alio injuste infligendam, quia est actus de objecto malo: *vid. ver. Homicidium alterius*: de Tyranno.

301 Immo secluso casu ingentis damni impendendi, non licet malum, aut mortem naturalem alteri desiderare, aut de eo gaudere, vel de bono tristari, v. gr. quia exinde temporale bonum nobis advenit, aut hæreditas: quia hoc est leve, imo iniquum motivum ad malum grave alteri cupiendum. Tum quia hæreditas, vivente domino, est tibi indebita; adeoque vivente domino iniquum est ei desiderare malum, nempe mortem, ob bonum tunc tibi indebitum. Multo magis iniquum est eam desiderare Patri, a quo post Deum vitam accepisti: *vid. Proposit. 13. 14. & 15. ab Innocent. Decimo damnat.* Scotus *in 3. dist. 30. quæst. unica, litter. A.* Mastrius *in Theolog. moral. disp. 10. num. 97.* Busenb. *citat.* Cardenas *disput.* 11. Bonacin. *tom. 2. pag.* 207. Bertaldus 5. *part. decis. punct.* 1. Castropal. *tom. 1. tract. 6.*

ADDITIO.

Odium Dei.

HABUISTINE odium aliquod, vel indignationem contra Deum, vel quia tibi aliquas immisit afflictiones, vel interdicit voluptates, aut quia prohibet, & impedit ne exequaris tuas passiones? quod est peccatum mortale, omnium gravissimum, privat enim totaliter amore Dei perfectione omnium maxima.

Istud peccatum potestne fieri veniale ratione parvitatis?

Resp. Negative, nam in minima illius parte invenitur malitia notabilis, cum vel minima indignatio, quam quis posset habere erga Deum, repugnet ipsius summæ bonitati, in qua nequit reperiri, vel minimum aliquod malum, quod posset esse objectum odii, Bonacin. *de odio Dei, num.* 1.

Cum non nisi malum sit odibile, quomodo potest Deus odio haberi, cum sit summe bonus?

Resp Hoc ideo fieri, quia peccator ipsum non considerat ut *bonum*, seu ut *bonitatem ipsam*; nam isto modo eum non potest odio prosequi; spectat ipsum ut ultorem, & vindicem suorum criminum, ut detestando illam punitionem, quam Deus illi immittit, ipse sibi repræsentet illius personam odiosam, imo subinde optaret voluntate *inefficaci* ut posset vivere liberius, velut nullus esset Deus, aut is ad minimum nullam haberet potestatem, Fill. *Tract. 22. cap. 9. n. 295.*

CHARITAS ERGA INIMICUM

302 EX præcepto obligat, ut quilibet homo privatus communia charitatis signa, & beneficia exibeat; specialia vero solum ex consilio, nisi aliunde obligatio oriatur, v. gr. ratione scandali.

303 Hinc non potes sine mortali a communibus orationibus, aut a Sacrificio inimicum excludere. Nec si toti viciniæ eleemosynam elargiaris, potes inimicum excludere, quia licet libere des, supposito tamen, quod des, inimicum excludere est odii signum.

304 Regulariter non tenetur quis salutare, aut alloqui inimicum: quia salutatio, & allocutio sunt actus liberi inter æquales, unde eos omittere non est per

per se signum odii. Inter inæquales eos omittere est signum inurbanitatis in inferiore; imo si inæqualitas sit insignis, ut inter superiorem, & subditum, &c. salutationem omittere est signum contemptus.

305 Dixi, regulariter, quia aliquando tatione alicujus circumstantiæ adjunctæ eos omittere est mortale: 1. si cedat in scandalum, & signum odii interni: uti esset, si pluribus simul tibi occurrentibus exteros salutes, & inimicum excludas: 2. si allocutio non est debita, sed tu prævides, quod ex tua allocutione, aut salutatione, inimicus odium deponet, tunc mortaliter peccas, si fine magna animi difficultate potes; hoc addidi, quia charitas non obligat cum magno incommodo.

306 Possunt tamen isti aliquando excusari a mortali, si alii, qui videbant eos prius ad invicem salutari, & modo vident non salutari, sciant causam rei: ex fuisse levem, & rixam levem.

307 Quando collocutio est debita, debet prius incipere lædens, inferior, qui prius offendit, qui exercitavit, qui gravius offendit, licet fuerit posterior. Si injuriæ sint æquales, aut non sit major ratio, cur incipiat prius unus, quam alter, utrique incumbit cura occasionem capiendi; & ille, cui prius occasio occurrit, incipere debet; sicut inter æquales onus prius salutandi incumbit illi, qui coram alio pertransit.

308 Non teneris salutare inimicum, si iis moraliter certus eum non resalutaturum; quia tunc esset periculum, ut tu gravitet contra illum inveheres. Similiter, si prævideres inimicum exinde evasurum audaciorem, & magis tibi infestum; aut si inde notabile damnum esset tibi secuturum.

309 Si inimicum graviter tibi infensum te salutantem non resalutes, peccas moraliter, quia est signum odii; a mortali excusaris, si circumstantiæ sint tales, ut omissio resalutationis judicio prudentis non sit signum odii, v. gr. si salutans sit valde inferior. Si salutatus simulet se distractum, ut vere appareat non advertisse. Si injuria sit gravis, & recens, & salutatus sit timoratæ conscientiæ, ut omissio resalutationis attribuatur fragilitati conditionis humanæ, quæ non patitur tam subito resalutare offensorem. Sic Matrona nobilis si non resalutet more patriæ occisorem sui filii; in hac enim, cum vindictam de injuria non sumat, omissio resalutationis non est signum odii, sed sensus justi doloris, vel muliebris fastus. Ita Tamburi. Adde, solere mulieres vitare occisoris aspectum, non ratione odii, sed ne dolorem renovent cum memoria occisi filii.

310 Concluditur tunc te teneri ad præfata specialia signa, quando circumstantiæ sunt tales, ut eorum omissio sit signum odii interni: secus, quando non.

311 Aliquando potest is scandalum vitare, si inter familiares societates eorum, qui possent scandalum pati, protesteris te ex toto corde personam talem diligere; a signis vero specialibus te abstinere, minime ex odio, sed ex justa considerazione, qua tibi grata non est societas ejus.

312 Dixi in principio: *Quilibet homo privatus*. Quia persona publica, nempe Prælatus, Superior, Princeps, regulariter potest, imo debet subdito deficienti signa nedum specialia, verum etiam communia negare, atque etiam asperum, & aulterum vultum offendere, quia hoc non est signum odii, sed medicina, ut subditus se emendet, qui sæpe in pejora prolaberet, si post defectum, Superiorem scientem, adhuc hilarem, atque benevolum experiretur.

313 Offensus potest offensorem accusare, nec tenetur postea ei facere juridice remissionem; id enim est consilium, non præceptum. Ratio est, quia non peccat, si id faciat, non volens pœnam, ut malum & molestum ipsi offensori: quia hoc est odium mortale: sed volens satisfactionem offensæ, quæ per offensoris punitionem habetur, & exemplum aliorum, ne alii, vel idem iterum in similes offensas prorumpant, sed coerceantur a malis. Primus quidem est actus odii, quia sistit in malo proximi; secundus vero est actus justitiæ vindicativæ, qui sistit in reparatione injuriæ, adeoque est actus bonus; alioquin inique instituerentur judices pro reparatione injuriarum, & satisfactione patientium offensas. Debent tamen fideles in procuranda satisfactione, præsertim in causis criminalibus, esse moderati, atque cauti, ne cum actu justitiæ odium immisceant. Debitis autem moderationibus adhibitis, si alius exinde sumat occasionem odii, erit scandalum passivum; quia tu jus tuum agis.

314 Demum, quando in præsentia inimici experiris varios motus sensus, nempe te trepidare, faciem immutare, repugnantiam de ejus aspectu habere; non inde peccas, si ad deliberatam, & gravem aversionem, aut ad grave malum desiderandum non transeas, quia illi motus sunt naturales, & involuntarii, orti ex apprehensione objecti, ut tibi molesti. Scotus *in 3. dist. 30. quæst. unic.* Mastrius *in Theolog. moral. disput. 10. num. 48.* Tambur. *tom. 1. lib. 5. capit. 1. §. 3.* Busemb. *lib. 2. tr. 3. cap. 2.* Bonac. *tom. 2.* Bert. Castr. *t. 1. tr. 6.*

ADDITIO.

Confessarius habentis inimicitiam.

Est ne habenti inimicitiam deneganda Absolutio?

Resp. Cum distinctione. 1. Enim si nullam habeat re justam causam, quæ æquiparetur scandalo, omnino ipsi est deneganda absolutio, nam non potest conferi contritus, dum cooperatur continuationi ruinæ spirituali, Sylvest. *Verbo Charitas*.

2. Si vero adsit causa aliqua rationabilis, quæve præponderet ipsi scandalo, puta, quia alter est superior, & consequenter hoc præjudicaret suo officio, vel quia inde inimico occasio, sive subministranda aliqua mali subministrarentur, quæ cederent in notabile detrimentum nolentis reconciliari, nullo modo ipsi est deneganda absolutio, Sylv. *loc. cit. num. 4.*

Quomodo vitabit igitur scandalum?

Resp. Protestabitur coram illis, cum quibus versatur, se non prosequi odio talem, & talem, nec se desiderare ipsi aliquod malum, imo quod ipsum amet, ac velit præstare ea omnia, quæ Deus præcipit præstanda homini Christiano; quod si ipsi non loquatur, vel eum non frequentet, hoc non fieri propter aliquod odium, aut aversionem, sed fieri ex considerazione quadam particulari eo quod sibi familiaritas, & conversatio illius non multum arrideat.

INVIDIA

315 *Est inordinata tristitia de bono alterius, ut est diminutivum propriæ excellentiæ*; unde per invidiam non tristatur quis de bono alterius, quia velit malum ipsi, nam hic est actus odii; sed falso apprehendit illud esse diminuitivum propriæ excellentiæ, & honoris. Ex genere suo est mortale, si bonum sit grave. Regulariter tamen solet a mortali excusari ratione levitatis materiæ, aut ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis.

316 Invidiam satis clare distinguit Busemb. *Si doleas; quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia crescat, ita ut fiat te superior, & ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est proprie invidia*. Quia falso & immerito id apprehendis; hinc teneris eam apprehensionem repellere, & non voluntate consentire, & tristari.

317 *Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit bonum quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus, qui si est circa bonum honestum, est laudabilis*, dicente Apostol. ad Corinth. 12. Æmulamini charismata meliora. *Si autem circa temporalia, interdum est venialis; ut si bonum doleati sit improportionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem.*

318 *Si*

318 *Si tristitia est de bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio, quæ non est peccatum.*

319 *Si tristitia est de bono alterius, in quantum ex eo, tibi, vel aliis times nocumentum; v. gr. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere; non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus.*

320 In his autem potest esse peccatum mortale per accidens, puta, si divinam providentiam argueres, si ad malum ei desiderandum transires, &c.

Scotus *in 1. dist. 6. quæst. unic. lit. K*, Mastrius *in Theolog. moral. disputat. 10. num 58.* Tambur. *tom 1. lib. 3. cap. 1. §. 3.* Busemb. *lib. 5. cap. 3. dub. 4.* Bonac. *tom. 1. p. 209.* Castrop. *tom. 1. tract. 6.*

ADDITIO.

Quæstiones.

Esne peccatum sibi desiderare malum?

Resp. Cum distinctione. 1. Si hoc fiat ex motivo desperationis, esse peccatum mortale contra charitatem sui ipsius, Tolet. *l. 4. cap. 9.*

2. Si vero motivum sit bonum, v. gr. ad amandum Deum eo ardentius, ad ipsum non offendendum amplius, ad miserias vitæ hujus declinandas, vel nullum erit peccatum, vel solum veniale, posito quod hac in re aliquo modo excederes religionem propriæ voluntatis in voluntatem divinam. *de Odio d. 4.*

Ægrotus, qui in suo dolore clamat, contristatur, vel corpus suum agitat, peccatne?

Resp. 1. Si isti motus externi corporis sint leves, & moderati, itaut nullam causent indecentiam, vel nullam animi exacerbationem infinuent, quæ sit contraria rationi, ac resignationi in voluntatem Divinam, Ægrotus non peccabit, nam ejusmodi effectus naturæ sensibilis, quos Animus etiam patientissimus pro libito suo regere nequit. Sic de plurimis Sanctis legimus eos in suis doloribus exclamasse.

2. Si ejusmodi motus sint aliquo modo nimis violenti, conjuncti cum aliquo angore, indignatione, vel impatientia, Ægrotus peccabit: Contrariantur enim ejusmodi motus virtuti patientiæ, ad quam spectat conformare animum ad moderandas ægritudinis molestias; hoc tamen peccatum non erit, nisi veniale; Nam istud omne nihil aliud est, quam excessus doloris, & tristitiæ expressus per signa externa corporis, qui non potest esse mortalis, nisi fortasse ratione scandali, vel alicujus mali inde provenientis. Lef. *lib. 3. cap. 2. dub. 5. num. 14.*

Esne permissum desiderare, vel procurare malum aliquod proximi Animalibus?

Resp. Cum distinctione. 1. Cum motivo odii, & per relationem istius mali ad Dominum illorum, erit peccatum mortale, vel veniale pro qualitate mali desiderati, vel procurati; Nam nihil aliud est quam odisse proximum in suis animalibus. Laym. *lib. 4. tr. 10. cap. 6. num. 11.* Idem dicendum si fiat invidiæ causa, & incuritur obligatio restitutionis.

2. Cum motivo Rationabili, v. gr. ratione damni, quod ejusmodi animalia causant, nullum erit peccatum; Nam ad arcendum notabile damnum etiam interfici queunt, absque obligatione damnum resarciendi.

3. Cum motivo iræ, & passionis, contra ejusmodi animalia, sine ulla relatione ad illorum Dominum, vel odio, aut damnificatione, non erit, nisi peccatum veniale, ratione scilicet passionis inordinatæ, non vero respectu animalium; Nam cum ipsa sint subjicibilia homini, ea odisse, damnificare, interficere, pro libitu suo potest, dummodo absit damnum proximi. Bonac. *loc. citat. num. 9.*

Esne necessarium exprimere in confessione speciem mali desiderati, vel de quo aliquis est lætatus, vel contristatus?

Resp. Negative: Sed sufficit dicere, *Ego odivi meum proximum, illi desiderando malum notabile, vel gaudendo de ipsius infortunio, vel me contristando de ipsius prospero successu, tot, & tot vicibus*; Nam ista diversitas malorum, & bonorum non est nisi materiale odii, cujus malitia formalis consistit solum in voluntione mali sine determinatione illius; ut habet Cajetan. Valent. apud Bonac. *tom. 2. cap. 3. quæst. 4. p. ult. §. 1. num. 10.* Bian. *de circumstantiis resol. 30. p. 1.*

SCANDALUM

321 Ex D. Thoma, *est dictum, vel factum, quod est occasio ruinæ spiritualis proximi*: nempe peccati. Est duplex, activum, & passivum.

322 Activum, *est dictum, vel factum malum, seu speciem mali habens, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis*. Est peccatum mortale, si est occasio peccati mortalis: veniale vero, si venialis. Et tale est, etiam si peccatum alterius, seu scandalum passivum non sequatur; quia per accidens est, quod non sequatur.

323 Scandalum activum dicitur directum, si malum aut speciem mali habens dicis aut facis intendens ruinam spiritualem proximi, sive formaliter ob damnum spirituale proximi quod est proprium dæmonis, sive materialiter ob proprium commodum, & utilitatem, quod est proprium hominis; ut si quis verba obscœna dicat coram muliere, ut eam inducat ad peccatum.

324 Indirectum dicitur, si malum, aut speciem mali habens, dicis, aut facis, prævidens esse aptum natum, ut sit alteri occasio peccandi, licet id non intendas. Malum dicitur, quod in se est malum. Speciem mali habens dicitur, quod in se non est malum, pusillis tamen apparet malum; ut si feria 6. coram pusillis carnes comedas, non dicens, quod licentiam habeas, seu necessitatem. Nomine dicti, vel facti, venit etiam omissio mala, aut speciem mali habens.

325 Scandalum passivum *est ipsa ruina spiritualis proximi ex occasione dicti, vel facti alterius sequens*: quod illud dictum, vel factum sit bonum, aut indifferens, & nullam speciem mali habens, scandalum, quod sequitur, dicitur pure passivum; aut si sequatur ex debilitate, aut ignorantia, dicitur scandalum pusillorum; si vero sequatur ex malitia, dicitur scandalum pharisaicum. Unde scandalum passivum dividitur in datum, quod oritur ex activo, & in acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ignorantia, aut quod non oritur ex activo, sed ex ignorantia, aut malitia ipsius accipientis scandalum.

326 Ob scandalum pure passivum pharisaicum non teneris tuas actiones omittere, aut differre: sed illud est contemnendum, quia malitiose concitatur ad tuas actiones impediendas. Hinc Matth. 15. ait Christus: *Sinite illos*. Ob scandalum vero pure passivum pusillorum teneris tuas actiones omittere, aut differre, si faciliter, & sine tuo incommodo potes; minime, si fine tuo incommodo non valeas, quateaus adsit necessitas, vel utilitas: ratio est, quia non es ejus causa, unde peccatum alterius malitiæ imputatur.

327 Quando coram aliis peccas, tunc est scandalum, quando attentis circumstantiis personæ agentis, & personarum aspicientium probabiliter timetur, quod per illum actum ad peccatum trahantur, qui alias peccaturi non essent. Busemb. Unde non est scandalum, 1. si persona, coram qua peccas, sit parata ad idem peccatum; ut si quis fornicetur coram parato ad fornicandum, nec ejus exemplo moveatur, sed ex propria deliberatione. 2. si persona agens sit ita vilis, ut potius moveat ad indignationem, quam ad peccatum. 3. si persona præsens, coram qua alius verba inhonesta profert, est præsens, coram qua alius verba inhonesta profert, est gravis, & timorata, ut potius ea sint illi causa horroris, quam amoris. Castr. *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punct. 4. num. 4.* nam in tantum peccata peccato scandali in quantum ea causa moralis peccati aliorum.

328 Scandalum activum nedum directum, sed etiam indirectum, contrahit malitiam scandali specie distinctam

ctam contra charitatem in confessione explicandam: quia ex præcepto charitatis quis tenetur, tam ad non procurandam ex propria industria ruinam proximi, quam ad se abstinendum a causa injusta, ut proximus cadat.

Item in scandalo activo, etiam indirecto, explicanda est species peccati, ad quam proximus inducitur. Quantum ad numerum vero inducterum una actione, sufficit dicere: *Feci pluribus meo exemplo occasio peccandi in tali specie, v. gr. adulterii, &c.* Probabilius tamen mihi est cum Bonacina, quod teneatur exprimere statum personæ, cui scandalum dedit, si ille afferat peccato malitiam specificam, verbi gratia, in materia fornicationis, si persona scandalizata sit conjugata, aut voto castitatis ligata.

329 Qui habens votum castitatis inducit fœcularem ad peccatum contra castitatem, peccat contra castitatem, & tenetur circumstantiam sui status aperire, quia castitas indirecte obligat, ne alios ad luxuriam provocemus. Contra Dianam, & Tambur. qui negant, dicentes, cum propriam, non alienam castitatem promisisse. *vid. num.* 283.

330 Qui autem directe, & explicite induxit alterum non paratum ad idem numero peccatum, quod est commune duorum, & ab ipso pœnitente in confessione explicatur, v. gr. induxit mulierem non paratam ad fornicandum secum; si ipsa consentiat, & peccatum sequatur, non tenetur circumstantiam inductionis exprimere: sed sufficit, si fornicationem aperiat; quia inductio ad peccatum, & ipsius peccati commissio tunc moraliter pro una transgressione reputantur.

331 Non peccat mulier se ornans juxta qualitatem personæ, & usum communem, & ita virorum aspectibus offerens. Quod si ornatus sit superfluus, esse solum veniale, nisi adsit prava intentio, docent Cajetan. 2. 2. *quæst.* 169. *art.* 2. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *part.* 9. *num.* 17. Castropal. *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *part.* 7. *num.* 1. quia hæc superfluitas est ita vulgaris, ut regulariter graviem occasionem non præbeat.

Mortale erit, si excessus sit notabilis, & rarus, uti esset in puella pectus nudum gerere, ubi non est consuetudo; quia insolita magis movent. Ubi tamen est consuetudo, a mortali eam liberant Cajetan. Nav. & alii apud Tamburin. *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 8 *paragr.* 8. *num.* 7. Sa vero ait, quod difficulter absolveret. Et quidem sunt detorrendæ.

332 Quod si sciat ab aliquo concupisci, tunc peccat mortaliter, si ejus aspectui se offerat, absque ulla sui necessitate, vel utilitate: quia obligatio charitatis est, ut quilibet teneatur ruinam proximi vitare, quando commode potest. Hæc autem non tenetur se sua libertate privare, sed potest licite ea uti, ex honestate, & justa causa, quæ non fit solum libertatis exercitium, sed bonum aliquod sibi necessarium, aut utile; charitas enim non obligat eam, ut se abscondat, aut non exeat, cum jactura rei sibi necessariæ, aut utilis, ob alterius malitiam, juxta dicta *num.* 326.

333 Non peccas, si potens impedire, permittas peccatum alterius. Primo: *ut ille deprehensus corrigatur*, Castrop. *cit. punct.* 5. quia justa causa est correctio. Hoc autem est verum in assueto peccare; quia hic emendari non solet, nisi pœna aut timore correptus.

334 Secundo: *Ut te servet indemnem.* Et sic maritus suspicans, aut secreto sciens adulterium uxoris, potest clam testes aptare, ut adulterium probet, & divortium faciat. Quia habet jus ad repellendam injuriam habitandi cum adultera, ad quod alia via ei non suppetit, nisi permissio peccati.

335 At non licet ob recensitos fines occasionem peccandi offerre, seu invitare; quia id non esset permittere, sed cooperari ad malum. Unde ait Bonac. *de pecc.* non licere marito cum uxore parisci, ut juvenis ejus castitatem tentanti se offerat, & assignet tempus, quo veniat, non fine adulterandi, sed ut deprehensus puniatur, & corrigatur; quia talis obligatio, & invitatio facta tentanti, est adulterii acceptatio.

336 Non obstat, quod ait Castrop. *citat. num.* 6. licitum esse Patri volenti deprehendere filium in furto, ut corrigatur, linquere clavem in arca quasi obliviosum, aut apponere nummos in loco patenti. 1. Quia hæc est potius occasionis permissio, quam oblatio. 2. Quia est res valde indifferens; & ea posita adhuc filius est indifferens, & liber ad non furandum. 3. Quia talis permissio compensatur correctione, ad quam maxime pater habet onus.

ADDITIO.

Confessio Scandali.

QUi suo exemplo, seu facto alios induxit ad peccatum, neque habuit sufficientem causam, & rationem faciendi illud opus, ex quo alii peccandi causam arripuerunt, tenetur in confessione dicere se aliis ruinæ causam dedisse. Quare publice peccantes videntur obligandi ad circumstantiam scandali in confessione aperiendam, ob periculum ruinæ proximi. Immo exprimendus est, quantum fieri poterit, numerus personarum, quibus data est occasio ruinæ. Qui tamen facit opus aliquod malum coram aliis, quos probabiliter credit, ob morum probitatem, non peccaturos, occasione pravi sui operis, non peccat mortaliter peccato speciali, aut generali scandali, conqueritur non teneri hanc circumstantiam in confessione aperire. Idem dicendum de eo qui peccatum committit coram iis, qui jam incitati, & parati sunt ad peccandum. *Ibidem num.* 41.

Qui suo consilio, vel exemplo alium induxit ad peccandum, tenetur in confessione speciem peccati exprimere: peccatum quippe inductionis est ejusdem speciei cum peccato, quod inductus committit. *Ibid. n.* 44.

QUÆRES.

337 *An opus consilii, vel præcepti omitti debeat ad vitandum scandalum proximi.*

DE præcepto negativo nulla est difficultas; non enim sunt facienda mala, ut inde veniant bona; unde non licet occidere ad vitandum scandalum fratris.

DE PRÆCEPTO AFFIRMATIVO.

338 Dico 1. non esse omittendos actus præceptos ad vitandum scandalum alterius. Castrop. *citat. part.* 16. *n.* 3. contra Valent. Sotum, & alios apud ipsum. Ratio est: quia obligatio servandi præcepta est primatia, obligatio vitandi scandalum secundaria; ordo namque charitatis exposcit, ut prius suæ saluti consulat, & ut præcepta ipse impleat, quam ut curet, quod impleat alter.

339 Confirmatur. *Si Petrus, quia est tibi inimicus, omittat Missam, eo quod tu ad illam accedis, non potest eris ullo modo Missam omittere, ut ille Missam audiat: ergo ob scandalum non sunt omittenda præcepta.*

340 Hinc mulier non tenetur omittere sacrum die Festo, ne sit occasio peccandi viro eam adamanti, quem scit in via expectare inspecturum; quia hæc non est occasio data, sed accepta ex malitia alterius, & ex parte mulieris adest justa causa.

341 Dices: Vita spiritualis animæ est nobilior vita corporali proximi, & tamen ad servandam vitam corporalem proximi debet quis omittere auditionem sacri die festo. Uti contingeret, si ex tuo accessu ad sacrum ægrotus domi periclitaretur, vel quis esset alium occisurus.

342 Tum quia obligatio vitandi scandalum est obligatio præcepti naturalis charitatis, obligatio audiendi sacrum est obligatio præcepti positivi, adeoque minor: igitur. Hæc sunt fundamenta sententiæ oppositæ.

Resp. disparitatem esse; quia malo spirituali potest pro-

proximus reparare, & illud impedire; nam vita spiritualis non nili libere, & voluntarie per est amitti; vita vero corporis per se, & regulariter non amittitur a proximo libere, sed necessario, ut in præmissis casibus, puta ex defectu auxilii, vi morbi, aut ex violentia alterius.

Tum quia obligatio vitandi scandalum est naturalis, & potior obligatione præcepti positivi; sed (loquendo de scandalo passivo) includit conditionem: *Si sine tuo, aut alterius damno potes.*

343 Dico 2. Nos non tenemur omittere opera consilii ob scandalum pharisaicum; nam, ut rite ait Castrop. *Non est ipsum malitiæ alterius, cum damno nostro spirituali, imo nec temporali, consulere. Alias quilibet posset sua malitia bona spiritualia, & temporalia nobis impedire.* Si vero adsit scandalum pusillorum, tenemur, quousque pusilli admoneantur, ut *in n.* 36.

ADMIRATIO

344 DIstinguitur a scandalo; nam est quidam stupor de persona, aut de facto. Scandalum vero est omnis actio aut omissio, quæ est causa ruinæ spiritualis proximi. Hinc omne id, quod est causa ruinæ, est scandalum; quod est causa stuporis, dicitur admiratio. Adeoque potest dari admiratio sine scandalo. Dictum autem, vel factum, quod est causa admirationis, potest esse mortale, si exinde scandalum, aut grave damnum sequatur. Sic in communitatibus, quæ de eleemosynis vivunt, admiratio ab aliquo ex illis data in materia gravi, est mortalis, quamvis non cedat in ruinam spiritualem, seu in scandalum, quia cedit in detrimentum notabile suæ communitatis, quoniam malo exemplo frigescit charitas.

COOPERATIO MATERIALIS

345 FIt, quando quis ministrat, aut præbet alteri materiam, qua ille utitur ad peccandum.

QUÆRES I.

Administrare indifferentia an sit peccatum.

346 INdifferentia alia sunt remota actioni malæ, alia proxima. *Remota* dicuntur illa, quæ non sunt occasio, vel materia actus peccati, seu nullum influxum, aut causalitatem habent physicam, aut moralem in actum peccati, sed mere per accidens se habent ad illum. Et hæc ministrare ex honestate, & justa causa, nullum est peccatum. *Proxima* dicuntur illa, quæ talia sunt.

Proximum erit famulo ducere concubinam ad amasium, remotum vero eidem concubinæ potum ad bibendum præbere, quia prior famulatus causalitatem habet, & influxum in actum peccati; posterior vero nullum, sed mere per accidens se habet ad illum.

347 Castropal. *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *punct.* 11. *n.* 4. ait indifferentia nimis remota esse, cibos condire, mensæ ministrare, lectum concubinæ sternere, equum, quo usura est, præparare, illam ornare, deferre munuscula, internuncia, urbanitates, & similia: *v. n.* 361.

348 At de ornatu omnino non probo; quia hic & nunc alium usum non habet nisi malum, cum supponatur directus a concubina ad provocandum: sic de delatione munusculorum, & internunciorum: *v. nn.* 361.

349 Insuper indifferentia, quæ ministrantur, sunt duplicis generis, alia scilicet, quæ communiter in malum usum ordinantur, alia vero, quæ communiter in bonum usum: ita Castropal. *citat. punct.* 8. cum quo

350 Dico 1. Non licet ministrare indifferentia, quæ communiter in malum usum ordinantur, nisi constet, quod ille sit bene usurus. Quia talis ministratio est submin[illegible] materiæ peccati, quod proinde ministranti imputatur. Hæc sunt fundamenta sententiæ oppositæ.

351 Hinc constructio, & venditio Idoli, de se est in-

differens, cum deservire possit ad conservandam antiquitatis memoriam; sed facta Idololatria, qui communiter, & regulariter idola ordinant ad cultum, est peccatum.

352 Venditio veneni est indifferens, cum possit venenum deservire ad colores, imo ad medicinas confruendas. At non licet illud vendere, nisi illis, quos moraliter constat bene usuros. Quod dignosci potest ex qualitate personæ petentis, & modo petendi publice, quod sufficit ad moralem certitudinem de bono usu, tunc namque est præsumendum de bono usu; *vero enim* (ait Castropal.) *quis ita audax est, ut si delictum velit efficere, non curet secretum.*

353 Hac ratione excusantur macellarii vendentes carnes tempore jejunii, & caupones ministrantes cœnam petentibus; quia non præsumuntur soluturi jejunium, sed justam causam excusantem habere, quam examinare non tenentur: *Quia fieri commode nunquam potest*; ita ille ex Cajet. & Suarez.

354 Dico 2. Licet ministrare indifferentia, quæ communiter in bonum usum ordinantur, nisi constet de abusu petentis, quia tunc cessat ratio scandali, cum non adsit intentio mala petentis, quæ quidem de nullo debet præsumi, quia ex jure *delictum non est præsumendum*. Et Innoc. XI. condemnat Prop. 51. de cooperatione famuli ad malum, sub particula *forsenter*.

355 Quod si credas (subdit Castropalaus) proximum male usurum iis indifferentibus, veneris, si commode potes, ea illi non vendere, vel subministrare; quia cum ex charitate obligeris proximi peccatum impedire, si possis, a fortiori obligaris materiam peccati non subministrare.

At si fine tuo detrimento non possis, non peccas; quia ex una parte talis subministratio ex se non est mala, sed indifferens, & ex alia est tibi utilis, aut necessaria: unde tunc non censeris peccatum alterius causare, sed illud permittere, & tuo jure uti. Ita ille cum Bonac. & Suarez.

356 Præterea in actione cooperativa ex se indifferente, & ex malitia alterius proxime ordinara ad actum malum, est maxime attendenda conditio malitiæ actus, ad quem ordinatur: si enim est ad actum ab intrinseco malum, qui nulla ratione potest cohonestari, & hic & nunc alium usum non habet, nisi malum, est mala, ut *n.* 225.

357 Non est tamen cum tanto rigore discurrendum in ordine ad actum non ab intrinseco malum, aut qui valeat aliqua rat one cohonestari; in his namque casibus in ministratione rei indifferentis potest dari causa a peccato excusans, puta necessitas, notabilis utilitas, gravis metus, &c.

358 Hæc autem non debet esse levis, sed gravis; nec æqualis in omnibus materiis, sed proportionata materiæ, in ordine ad quam versatur actio; ita ut in materia justitiæ debeat esse gravior, quam in materia charitatis &c. Res clara sit exemplis.

PLURA RESOLVUNTUR.

359 NOn peccat, qui domum locat meretrici; quia domus est remota ad peccandum. Immo Castropal. *citat. punct.* 12. *numero* 2. addit, te posse pluris meretrici locare, quam mulieri honestæ, non quidem in quantum illa pluris lucratur (sic namque peccares) sed ratione damni, in quantum ex ejus habitatione tua domus vilescit.

Si tamen tua domus sit aptior ad meretricium, seu usuram exercendam, recte Castropal. docet te teneri eis non locare, si alios reperias, quibus loces: *Quia lege charitatis teneris vitare peccata, quæ possis absque tuo gravi detrimento. Præcipue, cum Respublica solum intendat iis habitationem concedere ad vivendum, non aptitudinem ad peccandum: vid. n.* 402.

360 Patroni meretricum in aliquibus locis deputantur, ut illæ serventur incolumes, & morbo contagio-

o laborantes expellant. At ſi ad meretricium cooperentur, pulchriores videlicet in loco aptiori videndas exponendo, &c. ſunt in peccato habituali, & abſolvi non poſſunt, ni ceſſent.

361 Peccat 1. Conſtruens picturam concubinæ, eamque tradens amaſio, quia eſt provocativa ad turpem amorem. 2. Famulus ſcribens, aut deferens illi litteras amatorias. 3. Præbens munera concubinæ judici, ut apud illum intercedat, Sanchez *lib* 1. *cap.* 7. *n.* 38. quia ab ea petitur, quod ipſa præſtare non poteſt; nam ejus interceſſio, viſitatio, & ſimilia fovent turpem amorem. Contra Bonac. *diſp. de peccatis, quæſt.* 4. *punct.* 2. §. *unico*, *n.* 24. apud Caſtropal. *tom.* 1. *tract.* 6. *diſp.* 6. *punct.* 15. *n.* 2. negat peccare: cujus ratio eſt, quia ex una parte interceſſio fit ex bono fine, ut judex juſtitiam gerat; ex alia interceſſio non eſt de ſe mala; nam ea ſtante judex, & concubina adhuc poſſunt a prava voluntate ſe continere, *vid. num.* 347.

362 Peccat famulus dominum comitans ad fornicandum, ſi comitatus cauſalitatem aliquam habeat in actum, puta ſi inſerviat pro cuſtodia; ſic namque dominus majorem libertatem & animoſitatem ſumit ad peccandum; *vid. num.* 346.

363 Quod ſi comitatus ſit in purum obſequium domini, utique non peccat, quia nullum influxum habet in actum pravum, & excuſatur ratione mercedis, & famulatus, etiam ſi poſtea caſualiter contingat invaſio domini, & famulus illum ab invadente defendat cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut eumdem moneat, ut fugiat: *v. n* 223. & *Prop.* 51. *damn.*

364 Hac ratione non peccat Chriſtianus, qui dominum infidelem ad idolorum templa comitatur. Imo Caſtropal. *cit. punct.* 11. *n.* 8. id etiam dicit, ſi genuflectat genuflectente domino, dummodo tales ſint circumſtantiæ, ut adſtantes percipiant, genuflexionem illam fieri minime in cultum, ſed in ſignum reverentiæ & obſequii domino; quod dignoſcent, ſi publice habeatur ut verus & bonus Chriſtianus: ita ille: *v. num.* 282.

365 Peccat famulus, ſi domino accedenti ad fornicandum januam meretricis aperiat, aut quid ſimile præſtet, quia eſt actio proxime ordinata ad peccatum, hic & nunc alium uſum non habens, niſi malum; debet tamen famulo id certe conſtare, non ſub dubio; *ut in n.* 354. & 227.

366 Eadem ratione peccat Vector, ſi mulierem intra thedam ad amaſium ducat ad fornicandum.

367 Hiſtriones, ſeu Comœdiantes mortaliter peccant, ſi utantur mulieribus, & repræſentent turpia ad libidinem provocantia. Secus, ſi puras facetias.

368 Peccas, ſi enſem vendas ei, quem certo ſcis hic & nunc eſſe determinatum ad occidendum eo inſtrumento inimicum; quia occiſio eſt ab intrinſeco mala, & venditio illa hic & nunc eſt ordinata ad malum.

369 Pariter peccas, ſi invites ad cœnam, quem ſcis eſſe paratum acceptare, & jejunium ſolvere, quia invitas ad actum (nempe ad cœnam tempore vetito, & ſine juſta cauſa) a quo hic & nunc malitia ſeparari non poteſt, adeoque invitas ad peccatum.

Nec obſtat, quod ille ſit ex ſe paratus: quia adhuc verum eſt, quod per tuam invitationem influis in individuum peccatum, quod alias ille hic, & nunc in re non efficeret, quamvis ad id eſſet paratus.

370 Non peccat venditor, ſi eſculenta vendat non ſervaturis jejunium; ſi exinde timeat gravem injuriam, aut diminutionem emptorum, & remanſionem mercium invenditarum; quia actus non eſt ab intrinſeco malus, & ſi ille non venderet, ab alio ſumerent: tum quia adhuc illi poſſunt eſculenta illa non emere. Non excuſatur autem, ſi paucæ res, & parvi pretii invenditæ remanerent. Peccat vero ille, qui non eſt venditor, ſi apponat in magna quantitate eſculenta fracturis jejunium, Caſtropal. *cit. punct.* 8. *n.* 7. & *punct.* 14.

371 Non peccas quando Sacramentum pœnitentiæ petis a Confeſſario, quem certo ſcis eſſe in mortali, ſi aliud promptum Sacerdotem non habeas; quia neceſſitas, ſeu utilitas ſpiritualis te excuſat: & Sacerdos poteſt peccatum per contritionem vitare. Idem eſt, ſi accedas ad Confeſſarium jam expoſitum ad confeſſiones excipiendas.

372 Peccat, qui mutuum petit ab uſurario ſub uſuris, etiam ſi paratus ſit dare ſub uſuris. Eum tamen a peccato excuſant quamplures Doctores, ſi adſit neceſſitas, & utilitas propria, aut aliena, & non habeat promptum alium, qui ei mutuet ſine uſuris, quia tunc utitur jure ſuo, nec intendit uſurarii injuſtitiam, ſed propriam utilitatem: nec dando uſuram, dat uſurario occaſionem peccandi, cum ille non recipere poſſet: unde illi imputatur peccatum, ſi recipiat, & mutuatarius excuſatur, quia ſolvit, quod promiſit, ne videatur infidelis, & ne ſe impediat ad habendum iterum mutuum. At non poſſum à peccato excuſare famulum, qui uſuras pro uſurario exigit, nec detentorem libri computorum de uſuris, ob dicta *a n.* 227.

373 Iidem Doctores addunt, non peccare Chriſtianos captivos ex gravi metu in triremibus infidelium remigantes contra Catholicos, ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria convehentes, propugnacula ædificantes, &c. Eos autem peccare docet Toletus, quia tales actiones non habent hic & nunc alium uſum, niſi malum, & intrinſece malum. Omnes tamen conveniunt eos peccare, ſi immediate contra Catholicos pugnent, ſi ligna ad eorum naves comburendas applicent, &c.

QUÆRES II.

374 *Petrus volens accedere ad fornicandum tali apta hora, quia ad id erat tunc quadam cura domus impeditus, eam curam commiſit cuidam ſuo familiari, ad quem non ſpectabat, qui ſciens finem Petri, amicitiæ gratia eam curam acceptavit, & pro ea hora ſupplevit. An peccaverit?*

RESP. Peccaſſe eadem ſpecie peccati, tamquam cooperatorem, utpote participantem, juxta dicta de reſtitutione pro furto. Nec illa dici poteſt actio indifferens; quia licet abſolute, & in ſe ſit indifferens, hic & nunc eſt proxime ordinata ad peccatum.

QUÆRES III.

375 *Duo ſunt officiales, unus major, alter minor; cui ex officio incumbit onus ſupplendi defectum majoris. Hoc præmiſſo, major accedit ad peccandum, hinc curam majoris ſupplet minor id ſciens. An peccet ut cooperator?*

RESP. Non peccare; quia majoris curam pro eo tempore ſupplendo, præſtat id ad quod ex officio tenetur: per accidens autem eſt, ſi major pro eo tempore ad peccandum acceſſerit; nam etiam eodem modo ſuppleret, ſi major ex alia cauſa honeſta deficeret a Nec ſupplet eo animo, ut præbeat commoditatem majori ad peccandum; ſed ut ſatisfaciat proprio muneri, quod eſt ſupplere defectum majoris, ſeu ſocii.

QUÆRES IV.

376 *An liceat determinato ad majus malum minus conſulere? &c.*

An mulieri ad actum nefandum inductæ liceat vas naturale offerre, aut conſulere, ut innaturale ſervet?

RItè præmittendum eſt 1. difficultatem procedere in caſu, quo non ſit alius modus divertendi a majori malo. Et loquendo de patiente, in caſu, quo non poſſit alio modo illud effugere.

377 Secundo, quod aliud ſit determinato ad majus malum offerre, ſeu proponere minus, & aliud conſulere, ac invitare; nam offerre, ſeu proponere, eſt oſtendere minus malum, ut ille a majori ſe avertat, conſulere vero, & invitare, eſt efficaciter movere, & influere; *Vide dicta de conſulente homicidium*. Sit exemplum de

de Loth, *Gen.* 16. qui offerendo viris nefandis filias, ſolum obtulit, & propoſuit illis materiam explendæ libidinis minorem illa, ad quam erant determinati; at nullo pacto conſuluit, & perſuaſit, ut facerent.

378 Caſtropal. *tom.* 4. *tract.* 6. *punct.* 6. *num.* 5. ait, certum eſſe, quod determinato ad grave malum licitum ſit materiam minoris proponere, ut a majori retrahatur, *v. gr. Sodomiam intentanti licebit tibi fornicationis materiam proponere*. Unde difficultatem ad expreſſum conſilium reſtringi.

In qua tres ſunt ſententiæ.

379 Prima negat, determinato ad majus malum licere conſulere minus; Cajet. Valentia, & alii apud Caſtrop. *citat.* quia eſſet conſulere peccatum; nam objectum conſilii, licet minus, eſſet peccatum.

380 Secunda affirmat licere; Leſſius, Bonacin. Vaſquez, & alii apud Caſtrop. *citat. n.* 6. quia illud minus, quamvis ſit in ſe peccatum, relatum tamen ad majus avertendum, involvit carentiam majoris mali, quæ eſt bona, unde minus illud malum in ordine ad committentem eſt peccatum, cum in ejus poteſtate ſit illud non patrare, nec majus; minime in ordine ad conſulentem, qui minus malum reſpicit non ut malum, ſed ut averſivum a majori, quod non poteſt alio modo vitare; adeoque gerit utiliter rem peccatoris, & Dei.

381 Tertia media tenet licere, ſi ille ſit determinatus ad utrumque peccatum, verbi gratia, ad actum nefandum, & fornicationem; quia tunc non tu conſulis, & invitas ad minus, cum ipſe ſit determinatus ad illud, ſed divertis a majori. Non licere, ſi ſolum erat determinatus ad majus, ob rationem primæ ſententiæ. Caſtrop. *cit. num* 8.

Præfatæ tres ſententiæ ſunt probabiles, ſed valde ſecunda. Vide de Reſtit. ver. *Qui reſtituere teneantur*.

382 Eodem modo præfati Doctores diſcurrunt de eo, qui alteri determinato ad prodendam patriam vinum in qualitate valde generoſum, aut in quantitate offert, & ad illud bibendum invitat, ſciens ſe ſopiturum, & inebriaturum; idque faciat ad proditionem patriæ vitandam. Gobat. *tom.* 2. *tract.* 5 *c.* 13. *a n.* 24. Anton. a Spirit. Sanct. *tom.* 1. *tract.* 2. *diſc.* 2. *ſect.* 8. *n.* 183. Vide verb. *Homicidium ſui ipſius*.

QUÆRES V.

383 *An liceat eligere, ſeu patrare minus malum ad vitandum majus?*

RESP. Non licere; loquendo de malis ab intrinſeco. Unde tibi in extrema neceſſitate conſtituto non licet mendacium eligere, & proferre, ne in blaſphemiam prorumpas. Diſpar enim eſt ratio de conſilio, quia mendacium proferens patras malum ab intrinſeco, quod nulla ratione cohoneſtari poteſt, & hinc peccas. Conſulens vero alteri mendacium, uti ſupra, non tu patras, nec vis mendacium, ſed vis vitationem, & carentiam majoris mali, puta blaſphemiæ, & inſuper id conſulis alteri, qui libere poteſt ſe ab utroque malo abſtinere, unde illi peccatum electionis minoris mali imputatur, non tibi. Et illud: *De duobus malis minus eſt eligendum*, non eſt intelligendum de malis ab intrinſeco, quæ nulla ratione cohoneſtari valent.

384 Licere autem, loquendo de malis ab intrinſeco, videlicet, quia præceptis. Unde tibi in neceſſitate conſtituto eligendi omiſſionem auditionis Sacri die feſto, aut omiſſionem neceſſariæ aſſiſtentiæ infirmo periclitanti, licet eligere omiſſionem Sacri; quia in tali caſu omiſſio Sacri, cum non ſit ab intrinſeco mala, ſed quia præcepta, amittit malitiam; lex namque poſitiva, etiam divina, eſt rationabilis, non crudelis, ſed viribus & conditioni hominis accommodata, ut in hujuſmodi caſibus non obliget, juxta *dict. a num.* 121. Sic David ad vitam conſervandam comedit panes propoſitionis. Omnino vide dicta de Reſtit. *ver. Qui reſtituere teneantur*.

QUÆRES VI.

385 *An liceat petere a malefico ſolutionem maleficii?*

RESP. Licere, ſi ſcias, aut prudenter credas, maleficum ſcire modum licitum maleficium ſolvendi. In dubio, non licere, quia te exponis periculo petendi malum: ita com.

386 Modo licito ſolvet maleficus, ſi ſignum deſtruat, vel dæmonem cogat, ut ipſe maleficium tollat, aut ſignum deſtruat, quo durante, durat pactum vexandi; quia hoc non eſt uti ope dæmonis in ejus obſequium, ſed illum cogere, ut deſtruat opera ſua, & a nobis per modum defenſionis naturalis malum avertere. Del-Bene *part.* 2. *dub.* 228. *ſect.* 28. *n.* 18.

387 Item ſi quis novo pacto cum dæmone ab eo addiſcat maleficia tollere, peccat; ſed eo pacto tranſacto, poterit in ſui commodum ea ſcientia uti, dummodo per eam nec implicite nec explicite dæmon invocetur, & non ſit modus illicitus. Fagundez *in Dec.* 1. *præc. l.* 1. *c.* 42. *n.* 14. Leander *tr.* 9. *Dec. diſp.* 3. & 4.

388 Quod ſi ſcias, aut prudenter credas maleficum ſcire modum ſolvendi tam licitum, quam illicitum, ſed tibi certo conſtet, illum eſſe uſurum modo illicito; non licere ab eo ſolutionem maleficii petere, docent Cajetan. & Delrio, quia petis actionem, quam ſcis hic & nunc futuram malam.

389 Licere autem, tenet Leander *tr.* 9. *in Dec. diſput.* 3. *quæſt.* 26. Anton. a Spir. Sanct. *tom.* 1. *tract.* 4. & apud ipſos Fagundez, Suarez, Ledeſma, Leſſ. & alii; quia petens utitur jure ſuo, quod eſt de reparando proprio damno, & quod alio modo reparare non poteſt, & hoc facit petendo a malefico rem, quam modo licito, & ſine peccato præſtare poteſt; unde, quod cum peccato præſtet, malitiæ malefici imputatur. Et adducunt paritatem de petente mutuum ab uſurario parato, *ut in num.* 372.

CHOREÆ

390 SUnt triplicis generis: *Puræ, impuræ per ſe, & impuræ per accidens*.

Puræ ſunt, quæ fiunt inter perſonas ejuſdem ſexus, abſque ullo pravo geſtu, aut fine, vel circumſtantia mala, ad animi levamen, & recreationem. Has non eſſe illicitas conſtat, quas 2. *Regum* 6. habuit David ante Arcam.

391 *Impuræ per ſe* ſunt, quæ fiunt inter perſonas diverſi ſexus, vel ejuſdem cum pravis geſtibus malo fine, aut ante amaſiorum, vel amaſiarum conſpectum. Has eſſe mortales, conſtat, cum ſint ſaltem provocativæ ad libidinem; haſque damnant ſacri Canones & Patres, & prohibendæ ſunt a Principibus.

392 *Impuræ per accidens* ſunt, quæ fiunt inter perſonas ejuſdem, aut diverſi ſexus, honeſtas tamen, ſine pravo fine, geſtibus, aut circumſtantiis malis, in conviviis, nuptiis, in publicis Principum ſolemniis, &c.

Hæ non ſunt per ſe peccaminoſæ, ſed potius ludi, ratione publicæ, aut privatæ, ſeu domeſticæ lætitiæ exerciti. Sæpe tamen ſunt peccaminoſæ per accidens, *ratione nimirum periculi* (ait Tamburin.) *ut in tanto lætitiæ calore, in tanta adoleſcentularum, juvenumque ſpecie, ornatu, concurſu, in artificioſa illa corporis grata oculis agitatione, in contactu manuum, qui ſæpe adhibetur, non ii ſolum, qui choreas agunt, verum etiam ſpectatores in impudica labantur*.

Hæ igitur ſunt periculoſæ, maxime ſi frequenter fiant. Idque innuit Eccleſiaſticus *cap.* 9. 4. *Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, nec audias illam: ne forte pereat in efficacia ejus. At ſi expertus es, tibi tale periculum non ſubeſſe, te hoc modo chorizantem aut chorizantes aſpicientem, nequaquam eſſe mortalis peccati reum*, tenet Tambur. *lib.* 7. *dec. cap.* 8. §. 7.

DOMUM AD LUDENDUM

393 TEnere chartas, mensas, candelas, & similia ad id ministrare, quantum est ex se, est quid indifferens; unde est cum necessaria distinctione procedendum.

394 Vel enim domus est talis, ut in ea recipiantur indifferenter omnes, tam viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa sine periculo recensendorum malorum; quam viri perditi, vagabundi, pauperes, infimæ plebis, qui solent in blasphemias, juramenta, & rixas prorumpere, fraudes in ludo committere, furta inde patrare, proprias curas, ad quas tenentur, omittere; aut qui, quæ in die suo labore lucrantur, ludo exponunt cum detrimento familiæ, cum uxorum, & filiarum periculo.

395 Vel est talis, ut in ea recipiantur solum viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa, sine periculo recensitorum malorum.

396 Si domus erit secundi generis, eam tenere non erit mortale. Tales domus possunt concedere Principes. Imo privati nobiles eas tenere solent: ubi alii nobiles congregantur ad ludendum recreationis causa absque malis prædictis.

397 Et quia ministrantes chartas solent etiam ibi dulcia & potus ludentibus ministrare, licite possunt pretium excedens pro chartis accipere quantum sufficit ad hujusmodi dulcia, potus, & sui laborem compensandum; ludentes namque id sciunt, & libere donant excessum. Tamb. *tom. 1. tract. 2. cap. 9. §. 1. a n. 31.*

398 Si domus erit primi generis, omnino mortale erit hujusmodi domus, seu tabulas tenere, chartas, & similia ad ludendum ministrare, ob præfata pericula proxima, & occasiones malorum; unde qui eas tenet, & ministrat, cooperatur ad recensita mala, adeoque peccat mortaliter, & in casibus restitutionis tenetur secundo loco ad restitutionem. Tamb. *cit. cum Comm.*

399 Hinc domus, & tabulas primi generis, non possunt Principes sine mortali permittere, & multo minus concedere.

400 Suadetur firma ratione ex praxi. Hujusmodi namque perditi, vagabundi, &c. prohibentur ludere chartis, aut taxillis, alibi extra designatas domos, ita ut puniantur amissione chartarum, & pecuniæ, non alia ratione, nisi ad præmissa mala, quæ sequuntur, vitanda (ni velis ad avaritiam recurrere, nimirum ut finis sit, eos ad domos designatas reducere, & inde majus lucrum ex iniquitate reportare, quod non est dicendum, nec præsumendum) igitur sunt etiam prohibendi ludere in designatis domibus, cum eadem sit ratio malorum, imo potior, cum in illis tuti, & sine timore pœnæ ludant.

401 Dices: Meretrices sine peccato permittuntur; igitur & recensitæ domus lusoriæ.

Resp. Disparitatem esse primo, quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda, puta ad pejores actus libidinis impediendos: In permissione autem recensitarum domorum ad ludendum, non sunt majora mala, quæ vitentur, sed potius ex eorum permissione majora & pejora mala, quæque reipublicæ nocent, sequuntur.

402 Secundo quia Principes meretrices permittunt solum dando locum ad habitandum, minime dando aptitudinem ad peccandum, *ut num. 359.* Permittendo autem lusoribus indifferenter hujusmodi domus ad ludendum, dant aptitudinem ad peccandum; unde, sicut si darent meretricibus aptitudinem ad peccandum, peccarent; ita in casu nostro. Vide infra *de ludo.*

403 De assueto ad ludum ait Tertullianus, *lib. de spect. 5. Et utique communis usus reus non erat; sed cum ad ludos coactus est, transit a Dei munere ad dæmoniorum officia.*

404 Concedit autem Diana *part. 2. tract. 15. resol. 65.* cum Tamburin. *cit.* posse Principem permittere ludum *Bonavoglia*, & ludum *Capo di Guardia*, dummodo in hoc posteriori solæ mulieres admittantur; adest namque rationabilis causa: prior enim mundat Rempublicam viris perditis, posterior otium militum tollit. De scandalo & cooperatione agunt Scotus *in. 3. d. 38. quæst. un. litt. E, in 4. d. 3. quæst. 4. litt. L, d. 13. quæst. 2. litt. E, d. 15. quæst. 4. litt. D*, Mastrius *disputat. 12. quæst. 4. num. 102.* Joann. de la Crux, Bonac. *tom. 2.* Tambur. *tom. 1. lib. 5. cap. 1. §. 4.* Busemb. *lib. 2. tract. 3. cap. 2. dub. 5.* Bertaldus, Castropal. *tom. 1. tract. 6.*

ELEEMOSYNA

405 EST unum ex præcipuis misericordiæ, & charitatis operibus, Deo acceptissimum, exercendum erga proximum; adeoque tam erga fidelem, quam infidelem, amicum, aut inimicum.

406 Pro ea triplex est distinguenda necessitas, extrema, gravis, & communis. Extrema est ea, in qua quis positus est in probabili periculo gravis infirmitatis, aut mortis, nisi subveniatur. Ad hanc reducitur necessitas quasi extrema, & est illa, quæ est proxima præfato periculo, in quantum est ita urgentissima, ut si quis non subveniatur, constituitur in recensito periculo.

407 Gravis est illa, in qua quis positus talia patitur incommoda, quæ ei vitam reddunt nimis molestam, & miseram.

408 Communis est illa, in qua qui positus incommoda patitur, sed non talia, quæ reddant ei vitam nimis molestam, & miseram, juxta patientis statum, & conditionem. Talis regulariter est necessitas mendicorum, qui hinc inde subveniuntur.

Hinc habes duo, 1. Quod necessitas, quæ est communis in mendico, potest esse gravis alteri, attenta conditione, & statu, 2. Quod etiam in mendico necessitas possit esse gravis, ut si sit in tali statu constitutus, ut solo pane vescatur, & jusculo.

409 Item bona hominis, & divitiæ, alia sunt necessaria ad naturam, quæ ad vitam conservandam requiruntur. Alia necessaria ad statum, quæ ad statum, atque decorem moderatum, & decentem requiruntur. Alia superflua naturæ, aut statui, quæ superabundant post sumptus impensos in necessariis ad vitam, aut statum. His præmissis.

410 Tenetur quis extreme indigenti, si non sit alius, qui ei effective subveniat, sub mortali succurrere ex superfluis statui, imo necessariis statui, quæ naturæ superfluunt, ita tamen ut non patiatur maximum detrimentum excessivæ jacturæ sui status. Unde si extreme indigens indigeret centum, & si dives daret centum pateretur excessivam jacturam sui status, viginti vero essent superflua statui, aut non causarent excessivam jacturam, teneretur dives dare viginti.

411 Tenetur etiam sub mortali ei succurrere ex necessariis naturæ, si id facere possit cum modico sui detrimento. Unde si habens communem quantitatem panis, & cibi, pro die sufficientem, videat extreme indigentem, qui si non comedat, est in mortis periculo, eo quia per plures dies non comedit: sub mortali tenetur medietatem sui cibi illi impertiri, quia ejus privatio pro uno die modicum incommodum affert; & ad id natura ipsa, & viscera charitatis impellunt.

412 Graviter indigenti tenetur quis sub mortali succurrere ex superfluis statui, si non sit alius, qui ei effective subveniat, nec in simili necessitate reperiatur: constat ex Matth: 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Ubi per ly *esurivi*, patet, Christum loqui non de extrema, sed de gravi necessitate. Tum quia præceptum charitatis obligat, *ut non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.* Joan. *epist. 1. cap. 3.*

413 Eis, qui sunt in necessitate communi, non tenemur sub præcepto mortali elargiri eleemosynam ex superfluis, sed ex consilio, quia cum isti quærant ab omnibus, præsumuntur juvandi a pluribus.

414 Pro-

414 Probabilius tamen puto, mortaliter peccare divitem, si in necessitatibus communibus nullam pauperibus eleemosynam largiretur: cum namque increpare videtur Div. Joan. *in epist. 1. cap. 3. Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Divus Gregorius Nyssenus *in orat. de paup. amandis: Duplex in turpi loco exercetur peccatum; alterum propter ebriorum societatem; alterum propter expulsorum pauperum famem. O pauperum inimici! an nescitis horum causa commorari in Evangelio exempla horrenda, & terribilia?* *vid. Propos. 12. ab Innoc. XI. damn.*

415 Eleemosyna igitur est maxime consulenda, pro quo sufficiat illud Tobiæ *cap. 4. Audi, fili mi, verba oris mei, &c. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere; ita enim fiet, ut nec a te avertatur facies Domini, &c. si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude; præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosynam ab omni peccato, & a morte liberat; & non patietur animam ire in tenebras.*

416 Non tenentur homines privati inquirere pauperes; sed sufficit, quod dent eis, qui occurrerint, aut quos sciverint. Tenentur vero ex officio Prælati, & Principes vassallorum, quia sunt Patres pauperum. Scot. *in 2. dist. 7. quæst. unic. litt. E, in 4. dist. 15. qu. 2. art. 3.* Mastr. *in Theol.-Moral. disp. 10. qu. 3. art. 2. num. 56.* Tambur. *tom. 1. lib. 5. cap. 1.* Joan. de la Crux, Bonac. *tom. 2.* Busemb. *lib. 2. tract. 3. cap. 3.* Leander *tom. 6. dec. tract. 5.* Bertaldus *1. Præcept. Eccles.* Castrop. *tom. 1. tract. 6. disc. 2.*

CORRECTIO FRATERNA

417 EST *admonitio fraterna, qua quis proximum conatur revocare a peccato.*

418 Ut obliget sub mortali, quinque conditiones requirit. 1. Peccatum mortale, quod certo constet. 2. Quod proximus non sit emendatus, & adsit probabile periculum reincidentiæ. 3. Quod sit spes fructus. 4. Si non sit alius, qui correxerit, aut effective corrigat. 5. Quod adsit occasio, locus, & tempus opportunum, quo correctionem sine tuo gravi incommodo facere valeas. Gravis repugnantia animi est judicata ab aliquibus notabile incommodum.

419 Quia autem omnes relatæ conditiones raro simul habentur, ideo raro ad eam personæ privatæ sub mortali obligantur. Frequenter obligantur Prælati, de quibus ad Hebr. 13. dicitur: *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

420 Busembaum addit: *Si quis ob timorem, pusillanimitatem, verecundiam, putet se non stricte obligari, vel minus esse idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialiter.*

Vide *tom. 2. a num. 88.* ordinem verum correctionis vide *in tom. 2. a n. 95.* De correctione, Mastrius *disp. 10. qu. 3. num. 66.* Jo. de la Crux, *pag. 83.* Busemb. *lib. 2. tract. 3. cap. 2. dub. 4.* Leander *tom. 6. dec. tract. 6.* Bertald. *1. præc. Decal. de Virt. Theolog.* agunt Scotus *in 3. dist. 25. qu. 1. litt. B, dist. 23. qu. 1. F, dist. 25. qu. 1. F, in 1. dist. 6. quæst. un. K.* Mastrius *dist. 10.* Busemb. *lib. 2. tract. 1. 2. & 3.* Fenoch. & Bertald. *in direct. cit.* Castrop. *tom. 1. tract. 6. disp. 3.*

421 Ad charitatem spectat onus denunciationis ad monitoria Papæ, & Episcoporum, ad edicta Inquisitorum, & pro Confessariis sollicitantibus; de quo fuse actum est in secundo tomo.

ADDITIO.

Notanda quædam de denunciationibus.

1 NOtandum autem hic est quod ordinarie non licet ante correptionem denuntiare delinquentem

Superiori. Dixi ordinarie: nempe si prævideatur inutilis correctio, fieri statim potest denunciatio: multo magis si nocitura prævideatur.

2 Prælato præcipienti denuntiare ante correptionem putant Ang. Ver. *de nunc. §. 20.* & Navar *cap. Inter verba concl. 6. & cap. perfecta num. 384.* obediendum esse si intelligatur de secreta denunciatione. Alii tamen contra sentiunt, ut Sylv. *ver. correctio quæst. 8.* S. Thom. *2. 2. qu. 33. art. 7. ad 5.* Sayr cla. *reg. lib. 11. cap. 4. num. 13.* docentes hujusmodi præceptum intelligendum esse salvo ordine Charitatis fraternæ, contra quem si Prælatus expresse præcipiat, peccare mortaliter ipsum, & denuntiantem.

3 Prælato discreto licere ante correctionem denuntiare docet Ricard. *in 4. dist. 19. art. 4. qu. 1.* Rectius id negant alii ut Sot. *de teg. Secr. memb. 2. qu. 4. dub. 3.* B. Med. *lib. 1. cap. 14. §. 16.* fuse Sayr. *cap. 4. cit. plurimos referens.*

4 Peccatum infectivum, ut hæresis, proditio, denuntiandum est non præmissa correctione. S. Thom. *art. 7. cit. ad 3. & quodl. 1. art. 16 in resp.* Nisi certo putetur emendandum per correptionem. Farinac. *al. cit. de hæresi quæst. 197. nu. 39.* Delrius *magic. lib. 5. sect. 4. vers. sexto tenentur.* Idem cum est in damnum tertii, Sylv. *ver. denunciatio qu. 4.* Sot. ubi supra, *dub. 1.* Nav. *cap. 18. a num. 30. f. 25. num. 33. & de accus. consc. 2.* B. Med. *ubi supra, & com.*

CAPUT III.

De horis Canonicis.

422 HOræ Canonicæ, hoc est per Sacros Canones distributæ, & statutis horis præfixæ, sunt septem; Laudes cum Matutino computantur pro una hora: Cujus numeri mystica significatio declaratur per sequentes versus.

423 *Hæc sunt, septenis propter quæ psallimus horis.*
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat. Prima replet sputis. Causam dat Tertia mortis.
Sexta Cruci nectit. Latus ejus Nona bipartit.
Vespera deponit. Tumulo completa reponit.

AD HORAS

424 SUb mortali tenentur constituti in Sacris a puncto Subdiaconatus, Beneficiati, & Religiosi Choristæ Ordinis Minorum, quos Regula obligat a die professionis, *v. tom. 3. num. 140. & 141.*

425 Omissio divini Officii est peccatum contra Religionem. Omissio unius horæ, aut partis notabilis, est mortalis. Omissio unius Psalmi, aut Lectionis, est parva materia. Licet non sit necesse, consultius est exprimere numerum horarum eodem die omissarum ob pœnitentiam imponendam.

RELIGIOSI CHORISTÆ, ET MONIALES CHORO ADDICTÆ

426 NOn obligati ex vi Regulæ, tenentur sub mortali ad horas privatim, si choro desint, ex consuetudine obligante ad mortale. *Com.*

427 Ad illud non tenentur Religiosi ad triremes damnati, quia fatigatio, & status illos excusat, Mendo *num. 38.*

428 Majus argumentum, quod ad oppositum potest adduci, est Constit. Eugen. IV. nonis Febr. 1456. incip. *Ordinis tui*, ubi habetur: *Insuper cum Dilectus filius Frater Joan. de Capistrano, tuus in Vicariatus officio prædecessor, declaraverit, quod in Regula prima Beatæ Claræ continentur centum, & tria præcepta regularia, in quorum transgressione Moniales, sive Sorores professæ peccatum mortale incurrunt, idque nimis durum, & scrupulosum judicemus, auctoritate, & tenore præsentium declaramus, & volumus, quod in nullius prædicto-* rum

rum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ scilicet, paupertatis, castitatis, & clausuræ, & super electione Abbatissæ, & depositione, peccatum mortale incurrant. Et cum unum ex relatis præceptis sit divinum Officium, ideo Clarissæ non videntur ad illud obligatæ privatim sub mortali. Cui valde favet dispositio Julii II. 10. Augusti 1504. apud Rodriq. *tom.* 1.

429 Resp. Eugenium, & Julium solum disposuisse de præceptis, obligationibus, & consuetudinibus Clarissis particularibus, quibus ultra vires erant gravatæ; minime de consuetudine cunctis Religiosis utriusque sexus communi, qualis est de recitandis horis privatim. Qua ratione nemo audet dicere, consuetudinem abstinendi a lacticiniis in jejuniis quadragesimæ non obligare sub mortali Clarissas. Nec quis audebit dicere, consuetudinem recitandi horas privatim obligare Religiosos viros, & Moniales omnes, exceptis Clarissis strictioris Regulæ.

Hinc Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus in sua Pastorali ad Moniales omnes Urbis, & Diœcesis Panormitanæ 20. Maji 1651. contrariam opinionem vocat inventam a parte mendacii.

430 Innoc. IV. per Bullam 10. apud Pelliz *cap. 6. num.* 16. concessit Monialibus sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis, ut ex rationabili causa possint Officium conversarum recitare, & sic satisfacere, per hæc verba: *Et quæ occasione rationabili non possunt legendo dicere horas suas, liceat eis, sicut aliæ Sorores, dicere Pater noster.*

Causa rationabilis erit, si sit gravi, & justo negotio occupata, si sit nimis scrupulosa, si capitis indispositionem patiatur, si nesciat expedite legere: hæc tamen curare debet, ut discat, ita ut rationabili causa cessante redeat ad horas.

431 Hac prudentia uti poterit Confessarius in iis, aut similibus causis, maxime in dubio necessitatis.

Monialis autem cui ex justa causa fuit commutatum Officium Divinum ad Pater, seu ad Officium conversarum, si hoc omittat, non peccat mortaliter, Pelliz. *cit.* quia obligatio sub mortali est ad horas canonicas. Nec Officium conversarum conversas obligat sub mortali. Vide de commutatione voti.

432 Capellani primarii Monialium, qui quotidie, & ordinarie in earum Ecclesiis celebrant, possunt de earum Sanctis recitare, ut conformentur Missæ; uti tamen debent Breviario Romano, cui per se sunt obligati, Gobat. *tom. 1. tractat. 5. casu 23. num.* 625. *vid. tom. 3. num.* 342.

DE MODO RECITANDI.

433 Recitatio debet esse vocalis, ut verba voce exprimantur, licet ab aliis non audiantur; quia obligatio est de oratione vocali. Unde non sufficit, si mentaliter solum percurrat. Sufficit, si se ipsum percipiat, nec hoc requiritur, si sit surdaster.

434 Requiritur intentio orandi, sed sufficit, quod sit intentio Deum colendi, vel Deo vacandi, & quod sit habita in principio recitationis. Ex oratione tres oriuntur fructus, *meritum, impetratio, & refectio*: ad meritum, & impetrationem sufficit illa prima intentio; unde distractiones involuntariæ, quæ inter orandum solent contingere, priores duos fructus minime impediunt; tunc enim sufficit intentio implicita, & virtualis, prima videlicet non retractata, sed perdurans in ipsa recitatione, quæ in virtute illius primæ intentionis habetur. Ad refectionem vero spiritualem non sufficit illa prima intentio, nec attentio, sed requiritur continua, licet sufficiat directa; & non requiritur reflexa, quam scilicet, quis revera habet, quamvis non advertat habere, *ut in tom. 3. numero* 213.

Refectio autem non attenditur in oratione vocali, sed solum in mentali, de qua Apost. 1. ad Corinth. 14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.*

435 Officium recitari debet *attente, clare, & devote.*

436 *Devote*. Devotio consistit in extrema corporis compositione, ut non recitetur ridendo, ludendo, gestus, & actus immodestos habendo, sine necessitate cubando, &c. At non peccas mortaliter, nisi defectus sit voluntarius, & notabiliter attentionem internam impediat.

437 *Clare*, hoc est distinguendo verba, *ut in n.* 433. Pelliz. *de monial. cap. 6. n. 17. monet recitantem horas divinas syncopando non teneri repetere illas, nisi notabiliter sensum verborum corrumpat, quod raro accidere* notat Diana *part. 2. tract. 12. res. 22. citans pro hac doctrina* Filliuc. Azor. ac Villal. *cum quibus sentit* Sanchez *lib. 7. consist. cap. 2. disp. 17. notans n. 3. non oportere Clericos nimis esse scrupulosos casu, quo putant se non integre pronunciasse, vel aliqualiter syncopasse, vel verba aliqua solo gutture dixisse, nisi defectus sit valde notabilis.*

438 *Attente*. Attentio est duplex, *interna* scilicet, quæ consistit in advertentia ad id, quod agitur: puta ad officium, quod recitatur; *externa*, quæ consistit in exclusione actionis externæ incompossibilis cum attentione interna, seu advertentia animi ad id, quod recitatur, ut esset depingere, scribere, & omnis alia actio externa, quæ specialem attentionem, & applicationem mentis exposcit.

439 Pelliz. *cit. num.* 17. putat cum pluribus, sufficere solam attentionem externam, ita ut non peccet mortaliter, qui voluntarie distrahitur, sed solum qui notabiliter occupatur in actione externa cum interna incompossibili.

440 Omnino tamen dico non sufficere, sed requiri attentionem internam, juxta dicta *in num.* 186. ita ut peccet mortaliter, qui per notabile tempus per internas divagationes voluntarie distrahitur, Cajetan. cum communiori, quia præceptum est de officio divino studioso, & devoto, seu fructuoso, ad quod requiritur attentio interna, *ex cap. Dolentes, de celebr. Missarum. Districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent pariter, & devote.*

441 Sufficit autem attentio illa prima in principio recitationis habita, *ut in num.* 434. nam continuata attentio est nostræ fragilitati impossibilis.

442 Attentio interna est triplex: *Ad verba, ad sensum, & ad Deum*. Dicitur *Ad verba*, hoc est ad verba materialiter: *Ad sensum*, hoc est ad significationem grammaticalem verborum, aut ad significationem spiritualem, & mysticam, seu ad spiritum verborum: *Ad Deum*, quatenus per recitationem Officii intendimus Deum colere, eique vacare.

443 Non est necessaria attentio ad sensum grammaticalem; alias rudes, & moniales non satisfacerent. Nec ad sensum spiritualem, quia non est oratio mentalis, *ut in num.* 434. Est autem necessaria attentio *ad Deum, ut in cit. num.* quia est oratio (ad differentiam auditionis sacri die festo, quia in ea non præcipitur oratio, sed assistentia modo humano) *& ad verba materialia*, quia est oratio vocalis.

444 Satisfacis, si attendas, quantum moraliter potes quamvis ob socii aut chori culpam nil ex illis percipias, quia per societatem & tuam attentionem, moraliter facis orationem socii tibi communem. Tamburinus.

Quod esse verum, etiam si sis surdus, & inde alterius chori partem audire non valeas, docet Leand. *part. 6. tract. 8. disp. 6. quæst.* 40. cum Paschal, & aliis, quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur; ex alia, quod recitatur in choro, est oratio totius chori, adeoque etiam ejus, qui non audit, non valens, dummodo choro assistat, & attendat. Mendo vult quod surdus teneatur repetere: *v. Horæ num.* 33.

445 Qui in Choro occupantur in libris hinc inde mu-

tan-

tandis, aut in præparando thure satisfaciunt, licet aliquot versiculos omittant, dum ad illos attendant. *Com.*

446 In Ecclesia, ubi est Reliquia notabilis Sancti, puta caput, brachium, crus, aut ea corporis pars, in qua præcipue passus fuit, potest de eo sub ritu duplici recitari.

447 Advenæ, & itinerantes possunt, sed non tenentur, se conformare officio loci, Tambur. *tom. 1. de Horis, cap. 5. § 2. num.* 38. Mendo, & alii, *juxta dicta num.* 163. quia substantia officii est de lege communi; quod autem recitari debeat de tali, vel tali Sancto, solet esse de lege locali. Unde in locali, ubi es advena, potes recitare officium loci, aut tuæ Ecclesiæ. Consultius tamen puto, ut ita te geras, quod idem officium bis non recites. Hoc dico in recitatione privata: Missa enim, & horæ in Choro sunt dicendæ de Sancto loci, quia sunt publicæ, & tunc consultius est, imo oportet, ut reliquas horas, quæ privatim tibi recitandæ manent, recites de Sancto loci, ut sic te conformem reddas toti officio diei.

448 Si recitasti de uno Sancto pro alio involuntarie, cum advertis, non teneris repetere. Quod si quæras, an tenearis de eo recitare prima die non impedita? utraque pars est probabilis; affirmativa, quia Sanctus habet jus eo anno, ut de ipso recitetur; negativa, quia onus officii est alligatum diei, & alias ordo Kalendarii perturbatur.

449 Si recitasti ex errore Matutinum, & Laudes, de uno Sancto, detecto errore, religiosius est, si repetas; at non obligaris; quia quoad eam partem tributum solvisti Deo per æquivalentiam; nec potest præsumi, Ecclesiam velle duo officia ab eo, qui sine culpa recitavit. Debes tamen prosequi reliquum de Sancto diei, quia error est corrigendus, non continuandus.

§ 450 Qui dubitat, ob evagationem mentis, an aliquem Psalmum, vel Antiphonam omiserit, potest præsumere se dixisse, cum non soleat tam faciliter prætermitti: Tum quia id esset scrupulorum fomentum. Hinc si incœpisti Nonam verbi gratia, cum attentione, modo reperiaris in ultimo Psalmo, & dubites, an recitaveris medium, sufficientem habes conjecturam, quod recitaveris. Gobat.

451 Inversio horarum, aut interruptio, sine rationabili causa non potest excusari a veniali: at non peccas, si Matutinum a Laudibus per noctem dividas.

452 Mutatio officii sine causa, ut si debens recitare de feria, recites de Sancto, si fiat raro, bis, aut ter, erit venialis; quia servatur præceptum quoad substantiam officii, & defectus, qui habetur in modo, est levis. Gravis tamen est, si fiat sæpe. Aut si debens recitare de feria, aut de Sancto novem lectionum, recites de Resurrectione, etiam semel, quia est omissio, & mutatio notabilis: *v. in Prop. 34. ab Alex. VII. damn.*

453 Occupatus per duodecim horas diei non proinde est liber a recitatione officii, sed debet attendi qualitas occupationis: unde si fueris occupatus assistendo tuo Prælato, ad illum negotiatores deferendo, &c. quæ sine notabili labore, aut attentione fiunt, non excusaris. E contra, si fueris occupatus studio, computatione, scriptura, &c. quæ caput dolore plenum, aut caliginosum relinquunt, excusaberis, etiam si per decem, aut octo horas occupationi vacaveri.

454 Si ex causa recitare non valeas majorem partem officii, puta Matutinum, & Laudes, potes autem reliquam, teneris ad illam: sicut qui non potest restituere centum, potest tamen decem, tenetur ad decem. Et qui non potest jejunare totam quadragesimam, potest tamen duos dies, tenetur ad illos. Ratio est, quia præceptum de recitando divino officio est de materia dividua. Et dictum illud, quod *major pars trahit ad se minorem*, quo nonnulli oppositum docebant, non est ad rem: quia est desumptum *ex c. 1. de iis, quæ fiunt a majori*; qui Textus loquitur de Canonicis dantibus suffragium, & statuit standum esse pro majori parte suffragiorum.

455 Materia præcepti alia est dividua, alia individua: dividua est illa, quæ habet plures partes, ad quarum singulas præceptum obligat; ut præceptum jejunandi in Quadragesima, quæ continet plures dies, in quorum singulis seorsim præceptum obligat; similiter & præceptum recitandi officium quolibet die. Individua est illa, quæ vel non habet plures partes, vel si habet, præceptum non obligat ad singulas seorsim, sed ad omnes conjunctim, ut præceptum confessionis, quæ continet tres partes, nempe cordis contritionem, oris confessionem, & operis satisfactionem, quas præcipit non seorsim, sed conjunctim ad unum Sacramentum conficiendum. Præceptum recitandi divinum officium est de materia dividua, ut declaravit Innoc. XI. damnando *Propos.* 54. Vide etiam *Propos. 35. ab Alexand. VII. v. num.* 461.

456 Ægrotus non valens recitare Matutinum, & Laudes, dubitans, an possit reliquas horas, non tenetur ad illas; quia præceptum de recitando officium non obligat cum periculo gravis detrimenti, aut salutis.

457 Infirmitas excusans non sufficit, si sit levis; nec requiritur, quod sit gravissima; sed sufficit, si sit gravis: & quidem in dubio dictum medici, aut experti infirmum legitimare, sicut & superiorem dispensare posse, non est dubium.

458 Luscus, & qui oculis laborat, si timet legendo visum paulatim deperdere, non obligatur ad Officium legendum. Ipse tamen sicut & cæcus, tenetur recitare Partem illam, quam memoriter scit; sequitur ex *n.* 452.

459 In privata recitatione Matutinum & Laudes ex jam præscripta consuetudine licite recitari possunt duabus horis post meridiem diei præcedentis, usque ad unam circiter horam post ortum Solis diei sequentis. Prima, Tertia, Sexta, & Nona ab aurora usque ad meridiem. Vesperæ & Completorium a meridie usque ad semihoram circiter post Solis occasum. Com.

460 Si autem intra eumdem diem recitentur eo intervallo, quod intercedit inter medium noctis præcedentis, & medium noctis sequentis, quo præceptum durat, non in suis horis, ut supra, est peccatum veniale, & nullum aliqua existente causa; causa ex Diana in Summa, esse potest major devotio, aut periculum supervenientis occupationis, vel in studioso, quia tempus illud vespertinum est ineptum studiis.

461 Qui incipit recitare Officium diei præsentis media hora ante mediam noctem diei sequentis, tenetur recitare quantum potest per eam mediam horam, juxta dicta *a num.* 454. (nisi somno, aut vaporibus mens sit ita occupata, ut sit redditus impotens) quia adhuc præceptum durat. Data autem media nocte, consultius est, & melius, si prosequatur; sed ad id non tenetur, nec satisfacit, quia tunc cessat præceptum, quod quidem est ita affixum diei, ut eo elapso adimpleri non possit. Unde solum peccavit in causa, si voluntarie, & sine legitima causa se reduxit ad eam horam, juxta dicenda de auditione Missæ, & jejunio.

OFFICIUM DEFUNCTORUM, ET VIRGINIS.

562 Psalmi Pœnitentiales, & Graduales non obligant etiam in Choro: quia S. Pius Quintus per Bullam, *Quod a nobis* 1568. pro utentibus Breviario Romano ab ipso tradito abstulit obligationem; concessit Indulgentiam centum dierum recitantibus Officium Defunctorum, & Virginis; quinquaginta autem recitantibus Psalmos Pœnitentiales, & Graduales, diebus a Rubricis præscriptis. Reliquos vero, qui non utuntur Breviario Romano, uti sunt Patres Ordinis Prædicatorum, Carmelitæ, &c. Pius Quintus reliquit propriis consuetudinibus.

463 In Ordine Prædicatorum consuetudo non obligat sub culpa, ut recte docet, & probat Donatus *to. 3. tract. 18. quæst.* 48.

464 Moniales S. Claræ tenentur quoad divinum Officium ritui Fratrum Minorum se conformare, ac proinde non

de non tenentur ad Officium Defunctorum, &c. nisi temporibus ex Ordinario Romano statutis, quia tunc solum Fratres Minores tenentur: idque neque sub culpa, ut dictum est, excepto die Defunctorum. Urb. IV. *in 2. Regula*, & clarius Leo X. 29. Martii 1515. apud Bullar. Rodr. Bulla 46. *Cum sicut nobis*.

465 Officium autem Defunctorum die animarum, Litaniæ Rogationum, & D. Marci obligant sub mortali eos, qui utuntur Breviario Romano, ita ut teneantur recitare privatim, qui Choro desunt, & processioni, & si Beneficiati, teneantur ad restitutionem fructuum pro rata: quia sunt pars Officii diei. Donatus *citat. qu. 49 & 47.* cum communiori. Quamvis plures cum Pelliz. *de Monial. cap. 6. n. 19.* teneant, Litanias non obligare.

466 Qui vero non utuntur Breviario Romano stare debent consuetudini suarum Ecclesiarum.

467 In Ordine Prædicatorum a viris doctis ejusdem audio consuetudinem pariter ad Litanias non obligare.

QUÆRES I.

468 *An Moniales S. P. Dominici teneantur sub mortali ad Officium Defunctorum semel in hebdomada recitandum?*

Videtur, quod teneantur; quia Fratres Prædicatores tenentur, & ipsæ ad eorum ritum se obligaverunt.

469 Respondeo non teneri ad illud sub culpa. Ratio est: quia præceptum non est præsumendum, sed debet certo constare, *ut in num. 43. & 176.* In casu nedum non constat, sed evidenter constat non adesse pro Monialibus.

Quia Moniales se obligaverunt ad Officium divinum, & Suffragia, quæ exprimuntur in Regula: in Regula autem nulla fit mentio de recensito Officio defunctorum semel in hebdomada recitando, ut constat ex primo, & tertio Capitulo, in quibus agitur de Officio Divino, & Suffragiis. Unde ad Ritum tenentur, qui est accessorius Officio ordinario in Regula præscripto.

470 Corroboratur: quia Moniales se obligaverunt, & obligant ad Regulam, seu constitutiones Regulæ, minime ad statuta Capitulorum generalium; Regulam namque profitentur, non statuta: Officium autem Defunctorum non est de Regula, sed de statuto Capituli Generalis de anno 1551.

471 Quod statutum nullo pacto potest Moniales ligare, 1. ob rationem allatam. 2. Quia etiam loquendo de privilegiis, Moniales communicant cum Religiosis viris ejusdem Ordinis solum in favorabilibus, minime in odiosis. Donatus *tom. 1. p. 1. tract. 6. q. 3.* Et in re nostra agitur non de privilegiis, sed de odiosis; nempe de onere peccati mortalis: Quia statutum est præcise editum pro fratribus. Constat tam ex verbis, quam ex fine, & causa motiva.

472 *Ex verbis* quæ *in dist. 1.* de Officio Ecclesiæ *c. 1. fol. 14. col. 3.* in fine apud Donatum *tom. 3. tr. 18. q. 47. n. 2.* sunt: *Item declaramus, quod Fratres teneantur ex præcepto semel in hebdomada totum Officium defunctorum dicere, cum dici debeat in Ecclesia, omni antiqua consuetudine rationabiliter prætermissa*. Ubi per ly *Fratres* statutum est restrictum ad Fratres: quod si odia sunt restringenda, quomodo poterit dilatari ad Sorores?

473 *Ex fine, & causa motiva*. Finis enim fuit, ut sic Fratres satisfacerent justitiæ, & charitati pro animabus benefactorum ob eleemosynas, & bona Fratribus relicta, de quibus vivunt, quod fuit causa motiva; qui finis, & causa non habet locum in Monialibus, quæ vivunt minime ex eleemosynis a benefactoribus relictis, sed ex propriis dotibus.

Statutum igitur præcise Fratres ligat, ut teneantur sub mortali Officium defunctorum semel in hebdomada recitare privatim, si Choro desint; minime Moniales.

474 Firmatur discursus doctrina, & historia.

Doctrinam præbet doctissimus Donatus, super controversiis Regularium peritissimus, loco citat. *Officium mortuorum videtur institutum indeterminate pro omnibus benefactoribus, qui non determinant sibi anniversarium, unde videntur teneri ad illud omnes, qui bona illius Ecclesiæ participant.* Hoc idem docet S. Thomas *in quodlib. 6. art. 10. &c. Semel in Hebdomada, aut singulis mensibus; diciturque ex eo, quod hujusmodi clericus accipit bona, quæ fuerunt defunctorum; ergo titulo justitiæ tenetur in spiritualibus compensare, &c. ac proinde tenetur pro eis Officium defunctorum dicere. Secus autem dicendum, &c. si clericus absens est a sua Ecclesia, & non sit particeps distributionum quotidianarum, &c. Ergo de mente* D. Thomæ *tota obligatio recitandi Officium Defunctorum emanat ex acceptatione fructuum beneficii, qui quidem proveniunt ex bonis prædictorum, &c.*

475 *Hinc in Ordine Prædicatorum dist. 1. &c. adest præceptum recitandi Officium Defunctorum, &c. quo fit, ut omnes Religiosi Clerici teneantur illud sub mortali semel in septimana publice in Choro recitare, vel privatim, si fuerint impediti Choro interesse, & liquet ibi. Item declaramus, &c.* ubi prosequitur verba statuti, *ut in num. 472.*

476 En igitur finem, & causam motivam unde in Ordine Prædicatorum emanavit præmissum onus Officii Defunctorum. Et quia ingeniosus Donatus percepit, ea non habere locum in Monialibus, præcise *Fratres*, & in specie *Religiosos Clericos* studiose expressit, non Moniales, quas alias Author tantæ peritiei haud siluisset.

477 Historiam tradunt Constitutiones ipsæ Regulæ Ordinis Prædicatorum ex Editione Barcinonensi anni 1620. *dist. 1. c. 1.* de Officio Ecclesiæ *fol. mihi 14.* Et clarius habetur in traductione earumdem de latina lingua in vulgarem, edita Panormi anno 1595. ut sequitur.

478 Ob motivum, & finem *num. 474.* relatum, ex pervetusto tempore in Ordine Prædicatorum recitari solebat in Choro nocturnus unus Officii defunctorum, quem soli ministri Altaris dicebant, & Sacerdos ille, qui erat designatus ad Missam pro defunctis canendam, minime alii Fratres. Quapropter Capitulum generale Salmanticense de anno 1551. providere volens timoratorum scrupulis, cum confirmatione, & Authoritate Apostolica statuit, ut sequitur:

479 *Absolvimus tam Chorum, quam Ministros Altaris ab obligatione recitandi vigilias trium lectionum pro mortuis, prout hactenus observatum est. Et in recompensationem, pro debito justitiæ, & charitatis, ordinamus, & ita servari volumus, ut nullis festis, aut octavis etiam solemnibus obstantibus (præter octavas Paschæ, & Pentecostes) totum Officium pro ipsis defunctis cum novem lectionibus qualibet hebdomada semel ab omnibus, & singulis fratribus tam in Choro, quam extra existentibus persolvatur. Et in mane sequenti pro ipsis una Missa de Requiem cantetur, si non sit dies multum solemnis, &c. Et hoc inviolabiliter in omnibus Conventibus nostri Ordinis observetur, super quo tam Prælatorum, quam Cantorum conscientias oneramus, &c. Ad quæ omnes, & singuli teneantur, etiam Magistri, & actuales lectores, suis dispensationibus non obstantibus.*

480 Hæc est historia, & forma statuti, ac præcepti, ubi constat præcise, & semper exprimi fratres, numquam sorores.

Insuper Officium defunctorum semel in hebdomada recitandum fuit subrogatum loco nocturni, & Missæ; unde sicuti certum est, quod nocturnus, & Missa non obligabat Sorores, cum non sint Ministræ Altaris, sed solos fratres Ministros Altaris, Donatus *cit. n. 3.* ita nec Officium semel in hebdomada recitandum obligare potest, nam in favorabilibus *subrogatum sortitur naturam ejus, cui subrogatur*. Exclusio ab onere est favorabilis, adeoque si sorores erant exclusæ a priori onere, sunt etiam exclusæ a posteriori subrogato loco prioris.

481. Item in præcepto Officii includitur onus celebrandi, & cantandi Missam die sequenti, quod non afficit Sorores; ita nec onus Officii.

482 Denique commutatio Nocturni in totum Officium fuit facta *in recompensationem, pro debito justitiæ, ut n. 479.* quod debitum justitiæ in fratribus locum habet, qui ex eleemosynis, & donis a benefactoribus legatis vivunt, juxta dicta *n. 474.* minime in sororibus, quæ vivunt ex propriis dotibus.

483 Non adducas pro obligatione consuetudinem. Quia non est constans; nam si meæ experientiæ fidem adhibere velis, pro certo habeo plurium annorum experimento, nullam recensiti Ordinis Monialem obligationem tamquam certam tenere, sed alias eam non adesse certo putantes, alias vero scrupulizantes, dubitantes, & inde consulentes, an pro ipsis extet præceptum sub mortali ad id obligans, vel non?

484 Cæterum consuetudine (si quæ sit) gratis data, nulla obligatio sequitur. Consuetudo enim ex *n. 239.* potest esse duplex, una præter legem, quæ ipsa obligationem inducit, & ad hanc requiritur, quod sit introducta animo se obligandi, *ut in n. 240.* Alia secundum legem, quæ non ipsa obligationem inducit, sed supponit præceptum, quod obligationem inducit, & ipsa est solum observantia præcepti; adeoque si præceptum cadat, cadit etiam obligatio, consuetudine non obstante.

485 Consuetudo in re nostra (si quæ extat) non est, quod Moniales credant se esse obligatas ex consuetudine, sed ex præcepto obligante fratres ad mortale, unde est consuetudo secundi, non primi generis; cum igitur sit luce clarius probatum, præmissum præceptum non habere locum, sed cadere pro Monialibus; dicendum est, obligationem recitandi semel in hebdomada Officium defunctorum (consuetudine non obstante) non habere locum, sed cadere pro Monialibus.

486 Confirmatur; quia consuetudo (si quæ adest) non fuit a Monialibus introducta, animo ei se obligandi, sed supposito ex simplicitate, & errore præcepto; unde non erit consuetudo imponens, sed supponens obligationem ex præcepto, quod cum revera non extet, obligatio non extat. Et hæc est una ex rationibus, qua, non obstante consuetudine, excusantur ab obligatione abstinendi a lacticiniis diebus Sabbati mulieres, & simplices falso putantes ad id habere præceptum. Imo Doctores communiter docent eas esse monendas, re peccent ex conscientia erronea.

487 Demum meam resolutionem claram reddit Ordo ipse, qui jussu Reverendissimorum PP. Seraphini Siccii, & Vincentii Bandelli, Generalium Magistrorum, Constitutiones Regulæ, quæ observari debent, emendatas, & in unum collectas, Barcinone anno 1620. impressas publicavit. Ubi primo loco apponuntur *Constitutiones Fratrum Ordinis Prædicatorum cum declarationibus*. In quibus declarationibus *dist. 1. super cap. 1. de Officio Ecclesiæ litt. E*, apponitur præceptum sub mortali obligans expresse Fratres ad recitandum Officium Defunctorum, uti supra, nullam mentionem faciendo de Sororibus. Postea secundo loco apponuntur Constitutiones Sororum Ordinis Prædicatorum, in quibus nullum prorsus fit verbum de relato defunctorum Officio, *ut in num. 471.*

488 Quia autem mea mens est, Sacras Moniales solum a peccato, & scrupulis liberare, eas enixe hortor, ut nedum semel, sed pluries in hebdomada pro sanctis animabus purgatorii Officium recitent Defunctorum.

QUÆRES II.

489 *An Moniales teneantur extra Chorum recitare Officium Defunctorum, quod titulo justitiæ, puta legati, tenentur pro benefactoribus recitare in Choro.*

Resp. non teneri, nisi pro ipsis extet speciale præceptum id exprimens, uti in Ordine Prædicatorum adest pro fratribus, de quo supra *n. 479.* Pelliz. *de Monial. c. 6. n. 19.* Quia obligatio illa non afficit singulas Moniales ut singulas: afficit enim Monasterium, adeoque afficit illas, ut faciunt unum corpus morale, quod est Monasterium, quapropter, quia cum recitatur Officium in Choro, quamvis plures desint, vere dicitur Officium a Monasterio recitatum; jam est oneri satisfactum. Accedit praxis communis; ita namque sine scrupulo observatum videmus.

BENEFICIATI

450 Etiam in minoribus tenentur sub mortali ad horas, nec satisfaciunt suæ obligationi, si studio litterarum vacantes per alium recitent, quia est obligatio personalis; nam S. Pius V. ait, eum, qui non recitat suo tempore, non facere fructus suos: *v. Propos. 21. ab Alex. VII. damn.*

Non tenetur ante diem possessionis, etiam si sit provisus, nec si possessio sit litigiosa, sed donec sit pacifica, nisi sit constitutus in sacris.

491 Si sint in sacris, peccant omittendo horas duplici peccato, contra justitiam, & Religionem, in confessione exprimendo, quia ex vi beneficii tenentur ratione contractus cum Ecclesia, a qua beneficium datur ob officium, *c. fin. dist. 92. cap. fin. de rescript. in 6.* & Pius Quintus motu proprio: *Constit. incip. Ex proximo Lateranen.* 1571.

492 Hinc Beneficiati omittendo tenentur ad restitutionem in conscientia, etiam ante sententiam Judicis: *vid. Proposit. 20. ab Alex. VII. damn.* onus autem restitutionis non oritur, nisi ex justitia commutativa læsa: *v. num. 524. 512.*

493 Qui plura Beneficia pinguia possidet, non tenetur ad plura Officia, sed satisfacit uno: sicut concurrentibus eodem die pluribus festis, satisfaciunt fideles uni Missæ assistendo, quia pia Mater Ecclesia vult multiplicare titulos, non satisfactiones.

494 Obligatus ad horas ex Beneficio, si eas culpabiliter omittat primis sex mensibus post acquisitam possessionem, peccat solum mortaliter; iis elapsis, ultra mortale tenetur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis; ita ut pro toto Officio teneantur restituere fructus omnes illius diei; pro Matutino, aut reliquis horis mediam partem; pro una ex horis sextam partem. Ex Concil. Lateran. ex Pio V. *cit. n. 262.*

495 Cæterum, qui ex Beneficio habet alia onera præter recitationem Officii, vel est Episcopus, &c. omittendo, solum tenetur restituere partem fructuum correspondentem oneri horarum, nempe tertiam, vel quartam partem. In Hispania praxis est de quinta parte. Gobat. *tom. 1. tract. 5. num. 537.*

496. Restitutio facienda est fabricæ Beneficii, vel pauperibus, etiam ipsi Beneficiato, si est pauper, per Busemb. Item applicari potest ad meliorandam domum, & prædia Beneficii, quæ etiam veniunt nomine fabricæ Beneficii.

497 Restitutio non potest suppleri per eleemosynas a Beneficiario de fructibus Beneficii antea factas ratione cujusdam anticipatæ solutionis; quia nec solutio antecedit debitum ex culpa, nec pœna delictum; potest autem suppleri per eleemosynas factas post omissionem horarum, quamvis non illo intuitu, ob virtualem intentionem, qua dans eleemosynam, satisfacere intendit obligationibus, quas suis peccatis contraxit: *vid. Propos. 33. ab Alex. VII. damn.* Item potest obtineri condonatio restitutionis per recursum ad Sacram Pœnitentiariam.

498 Si Beneficium sit tenue, puta, si ex eo non percipias tertiam partem ad mediocrem & honestam tui sustentationem requisitam, qua alii Clerici tuæ conditionis, & loci, communiter uti solent, teneri te sub mortali ad horas, docet communior opinio. Non teneri, sed sufficere, si ex gratitudine ores pro benefactore, probabile putat Tambur. cum Diana.

499 Si vero plura Beneficia tenuia habeas ad tertiam partem tuæ sustentationis sufficientia, teneris ad horas; quia notabilem sustentationem ab Ecclesia recipis.

500 Illud est Beneficium, vel patrimonium ad honestam sustentationem sufficiens, ex Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. quod ab Episcopis in suis respective locis præscribitur. In Synodo Panormit. de anno 16.9. & 1679. *n.* 97. declaratur, debere esse Panormi scutorum 60. in Diœcesi vero ad minus scutor. 40. *v. tom.* 3. *n.* 50. & 68.

501 Præstimenia, videlicet portiones deductæ ex Beneficiorum redditibus, quæ adolescentibus assignari solent, ut sustententur in studiis, & inde possint Ecclesiæ deservire, inter Beneficia, saltem quoad effectum recitandi horas, a S. Pio V. comprehenduntur, si dentur in titulum perpetuum, & annexum habeant aliquod spirituale obsequium, quod per laicum exerceri non posset. Sunt autem Beneficia simplicia, alia Beneficia non impedientia; at non sunt Beneficia, nec ad horas obligant, si in temporali obsequio consistant.

502 *Beneficium namque est illud, quod confertur a Prælato personæ Ecclesiasticæ ad Officium Ecclesiasticum exercendum.* Et proprie definitur: *Jus perpetuum percipiendi redditus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod Officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ institutum.* Unde differt a patrimonio, quod est *jus percipiendi redditus ex bonis laicalibus*, puta paternis, maternis, &c. Hinc non tenentur ad horas illi, qui habent Capellaniam non sacram, quæ videlicet sine authoritate Episcopi a laicis solet conferri, quia licet hæc fructus afferat, non est vere Beneficium.

503 Non tenetur Vicarius Beneficii, aut Coadjutor cum futura successione, etiam si gaudeat stipendio sui laboris, vel aliqua beneficii portione: quia ille non est beneficiarius, sed ejus substitutus; & iste non est beneficiarius, sed erit.

504 Qui vero habet Capellaniam sacram, quæ collativa vocatur, quatenus Episcopi authoritate confertur, tenetur ad Officium; quia hæc est vere Beneficium. Idem dic de habentibus Beneficia manualia, ad nutum videlicet superioris, & amovibilia. Ita & de habentibus Beneficium in commendam, videlicet in administrationem, sive in perpetuum, sive ad tempus: quia est vere Beneficium.

505 Intrusum, qui nulliter beneficium obtinuit, quia simoniace, cum excommunicatione, &c. eximunt Sanchez, & Castrop. Comprehendunt in obligatione Officii Bonacin. & alii. Ratio 1. opinionis, quia hic nec habet titulum beneficii, nec fructus facit suos; sed tenetur illud relinquere, hos restituere.

506 Qui solo titulo Ordinis, aut alio, qui non sit beneficii, seu capellaniæ collativæ, tenetur ad horas, non tenetur restituere; quia non percipit fructus ob onus Officii. Nec qui est obligatus ad horas titulo beneficii, tenetur restituere, si horas omisit ex invincibili ignorantia, bona fide, oblivione, justo impedimento, aut ex alia causa sine culpa: quia non debetur in conscientia pœna, ubi non est culpa.

507 Qui casu aliquo accidentali fructus non percipit, puta ob anni sterilitatem, vel quia fures depopulati sunt; item qui fructus pro pensione solvit, tenetur ad horas; quia voluntarie onus suscepit, Mendo *n.* 39.

508 Pensionarius non tenetur ad horas; quia pensio non est beneficium, sed jus percipiendi fructus ab eo, qui habet beneficium. Si vero pensionem percipiat ut Clericus, videlicet, non ob sæculare obsequium, sed titulo clericali, & spirituali, tenetur non ad Officium magnum, sed ad parvum B. Mariæ, sub onere restitutionis fructuum illius diei, ex Const. S. Pii V. Si autem ex titulo, v. g. Ordinis, sit obligatus ad Officium magnum, non tenetur ad parvum B. Virginis, sed satisfacit per solum magnum, quia non præsumitur, quod Pontifex voluerit illum alio gravare onere, sed solum quod Clericus pensionarius non sit liber ab orando.

509 Tunc dicitur habere pensionem ut Clericus, quando, ut illam habeat, necessario requiritur, ut sit initiatus prima tonsura. Potest autem pensio dari Clerico, aut Religioso, non titulo Clericali, sed alio titulo, sicut & laico, v. gr. ob merita, senectutem, inopiam, &c. & tunc non obligat ad Officium Virginis; quia non datur illi, ut Clerico.

510 Cardinalis tenetur ad horas statim ac scit se esse nominatum a Papa, Mendo *citat. n.* 43. quia est Caput illius Ecclesiæ, cujus habet titulum; unde sicut Abbates, Priores, Decani, & similes, qui sunt Capita Ecclesiarum, eo solo titulo tenentur ad horas; ita ille. Tum quia Cardinalatus est beneficium majus, habens titulum Ecclesiæ, insuper fructus, & redditus.

DE DISTRIBUTIONIBUS.

511 FUse agit Leander *p.* 6. *tract.* 8. *disp.* 6. ex quo non potest quis ad Canonicatum promoveri, nisi intra annum valeat Ordine sacro insigniri: *v. tom.* 3. *n.* 106.

512 Canonici, & Præbendati distributiones lucrantur correspondentes horis, quibus assistunt. Quando sine legitima causa Choro desunt, illas amittunt; & si accipiunt, restituere tenentur. Quæ sunt aliis, qui interfuerunt, dividendæ, *v. num.* 465.

513 Conceditur a Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. ut absque alia causa quam levaminis possint a Choro per tres menses abesse; qui tres menses possunt esse continui, vel interrupti ad libitum, dummodo computentur cum respectu ad totum annum. Quo tempore possunt lucrari fructus Canonicatui annexos, minime distributiones, quia istæ Chori assistentiam exposcunt. S. Congr. Concil. apud Leand. *part.* 6. *tract.* 8. *disp.* 6. *qu.* 136. *Qui absentes sunt recreationis causa, non lucrantur, nisi fructus Præbendarum, non autem distributiones quotidianas, sive sint antiquæ, sive novæ, ex cap.* 3. *sess.* 21. & 22. *quæ sunt distinctæ a præbendis.*

514 Si ultra dictum tempus sine legitima causa a Choro desint, eos peccare mortaliter, nisi parvitas materiæ excuset, puta per integram horam, aut, nisi raro, puta ter, aut quater in anno contingat, docet Leand. *cit. qu.* 33. & *seqq.* quia ex Jure Canonico, *d. n.* 440. adstringuntur ad assistentiam Chori sub pœna excommunicationis ferendæ, & depositionis.

A mortali autem eos excusant Tambur. *lib.* 2. *in dec. c.* 5. §. 4 *n.* 7. & alii apud Leand. *cit. qu.* 33. dummodo animum habeant cedendi distributionibus tempore absentiæ; & nisi deficerent in contemptum, aut contra præceptum Superioris, vel si ex eorum defectu omitteretur officium in Ecclesia, aut non diceretur cum solemnitate debita. Quia nullus adest textus, ex quo mortalis obligatio colligatur, *vid. num.* 176. Cui accedit praxis multorum prudentum, qui nullum sibi scrupulum faciunt. Ita illi.

515 Si in Choro reperiantur duo, aut tres Canonici, excusantur a canendo, minime a recitando alta voce horas.

516 Si suam partem recitent, aut cantent submissa voce, ut ab altero Choro non possint audiri, satisfaciunt præcepto Officii, minime servitio Chori, & consequenter non possunt distributiones lucrari: Quia S. Pius V. *Const.* 155. probibet, dari distributiones intercessenti, sed non recitanti Officium publice, ut fideles ad devotionem excitare possint; talis est, qui submisse recitat.

517 Excipiuntur Ecclesiæ, ubi viget consuetudo, quod Canonici solum fiant præsentes, & non cantent, nisi per Capellanos, & substitutos, uti sunt omnes fere Cathedrales Hispaniæ; quia consuetudo potest derogare jus positivum; *ut in num.* 242.

518 Si cantent Musici, sufficit servitio Chori, & pro distributionibus assistentia personalis, etiam sine attentione; at non ad satisfaciendum Officio.

519 Non possunt Canonici distributiones lucrari, si per alium Choro assistant, nisi ubi legitima consuetudo adsit: Si notabiliter confabulent, aut alias actiones attentioni externæ repugnantes exerceant.

520 Lucrari possunt, qui sunt impediti legitima causa

causa, quæ est triplex: morbus, corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ propriæ utilitas: Ex *cap. unico de Clericis non resident. in* 6.

OB INFIRMITATEM.

321 LUcratur infirmus, si infirmitas sit gravis, judicio prudentis. Quando est levis, sed prudenter timetur, quod ex accessu augeatur. Etiam si infirmitas sit contracta ex propria culpa. Qui podagra laborat. Et Senex septuagenarius.

Canonicus, si post beneficium obtentum fiat cœcus, potest abesse a Choro, & distributiones lucrari. Sacr. Congregat. Conc. *die* 11. *Augusti* 1618. & 20. *Julii* 1629. Idem docet de surdo, Diana *p.* 5. *tr.* 6. *ref.* 14. contra Leandrum *p.* 6. *tr.* 8. *dis.* 6. *qu.* 49. qui negat de surdo, quia potest adesse Choro, & Declarationes Congr. loquuntur de cœco.

522 Infirmus non lucratur, si ante infirmitatem non erat solitus assistere Choro: quia tunc infirmitas non est causa non interessendi Choro; nam si illa non esset, adhuc non interesset. Hic autem, si in ipsa infirmitate, voluntate mutata, efficaciter proponeret assistere Choro infirmitate cessante, tunc posset distributiones lucrari, quia jam infirmitas esset vere causa non interessendi.

OB CORPORALEM NECESSITATEM

523 LUcratur Canonicus, si justa corporali necessitate deest. Puta, si grave damnum prudenter timeat in vita, honore, aut fortuna. Si debeat medicinam sumere, aut emittere sanguinem. Si valetudinarius judicio medici domi se continet, aut causa mutationis aeris ad salutem recuperandam alio se transfert. Si somno oppressus, attendere, aut recitare non valeat, quia non est in culpa, & æquivalet infirmo. Secus, si somno nullo pacto resistat, sed acquiescat. Qui tempore pestis grassantis alio se confert. Qui nimis defatigatus a cantu, aliquantulum se eximit, ut spiritus assumat. Qui injuste detinetur in carcere. Secus, si juste, & delictum sit probatum.

524 Injuste excommunicatus, & inde non assistens: secus, si juste, etiam si absolutionem petat, & juste denegetur, quia ex *cap. Pastoralis*, §. *Verum, de appell.* juste excommunicatus est ex vi juris ipso facto, & ante judicis sententiam, privatus tam fructibus beneficii, quam distributionibus quotidianis. Nisi alicubi adsit consuetudo lucrandi, uti dicitur esse in Hispania: *vid. n.* 429. Lucratur autem, si ei absolutionem petenti injuste denegetur: quia tunc non est in culpa quoad absentiam a Choro.

525 Eadem pariter dicenda veniunt de Canonico, seu Præbendato suspenso a beneficio, vel interdicto a divino Officio, si sit specialiter ipse interdictus. Lucratur vero, si interdictum sit speciale solius Ecclesiæ, & ipse causam non dederit interdicto; quia tunc absentia non est ei culpabilis. Si autem interdictum sit generale, privatur distributionibus, si desit, tam si causam dederit interdicto, quam si non; quia si causam dedit, est in culpa, si causam non dedit, privatur, si desit; quia tunc potest, & tenetur assistere Choro; tunc namque celebrari possunt divina, servatis conditionibus infra de interdicto generali adducendis.

526 Tempore autem cessationis a divinis non lucratur, etiam si ipse causam non dederit, quia in hac datur specialis prohibitio juris, quæ non datur in interdicto; nam Gregor. X. *in cap. si canonici*, §. *scituri, de officio ordinand. in* 6. *decrevit, quod qui causam dedit cessationi a divinis, debeat restituere Canonicis omne interesse, quod amittunt ex omissa assistentia divinis officiis.*

527 Non lucratur Beneficiarius, si evadat irregularis, & desit; quia irregularitas non impedit celebrationem Officii divini, nec inde assistentiam: unde non privatur distributionibus. Quod est verum, etiam si fuerit irregularis ante Beneficii collationem, quia irregularitas illicitat, non invalidat Beneficii collationem. Diana, Castrop. & alii contra Bonac. & alios, qui volunt, quod invalidet, & consequenter privet.

528 Lucratur, si desit tempore, quo polluta manet Ecclesia; quia non stat per ipsum.

OB EVIDENTEM ECCLESIÆ PROPRIÆ UTILITATEM.

329 UTilitas esse debet gravis, certa, & propriæ Ecclesiæ: non sufficit levis, dubia, aut alterius Ecclesiæ. Sufficit, si sit Ecclesiæ universalis, quia utilitas communis est propria cujusque. Unde Bonac. in nova editione *disp.* 2. *de horis*, affert Declar. Cardinalium: *Quod si quis Beneficiarius absit a propria Ecclesia ad impediendum, ne Beneficiarii illius diœcesis onere tributorum graventur, tunc possit distributiones Ecclesiæ suæ recipere.* Huc applicanda sunt dicta *n.* 522.

530 Canonicus, qui suum comitatur Episcopum, aut ab eo mittitur ad visitanda suo nomine limina, lucratur, quia agit propriæ Ecclesiæ negotium, Pontificem instruendo de ejus statu: ex Constit. 17. Sixti V. non sic Parochus, nisi visitatio intra bimestre perficiatur, quia *ex declar. Sacr. Congr.* non potest Episcopus occupare Parochum ultra bimestre.

531 Lucratur, qui ad Concilium mittitur tamquam Theologus, Procurator, &c. Qui a suo Capitulo ad Principem, &c. legatus mittitur. Qui tempore Officii de mandato Capituli in computis, & rationibus Ecclesiæ faciendis, & sumendis occupatur. Canonicus, qui sede vacante est electus Vicarius Capituli, & inde desit, quia utilius est Ecclesiæ, quod occupetur unus Capituli, quam totum Capitulum. Secus, si sit electus Vicarius Episcopi: quia hic Episcopo, non Ecclesiæ servit, & ideo fructus percipere potest, non distributiones.

532 Lucratur Archidiaconus visitans Ecclesiam, jura, aut redditus suæ præbendæ, quia tunc servit in re utili Ecclesiæ.

533 Non lucratur, qui abest causa voti adimplendi, qui tempore divinorum Officiorum detinetur sua peccata confitendo, ex sua devotione Missam celebrando, nisi ei faveat consuetudo, quia abest in sui utilitatem. Lucratur vero, qui tunc celebret de mandato Superioris in Ecclesiæ servitium.

534 Pœnitentiarius ad Confessiones deputatus lucratur tam distributiones Chori, quam alias, quæ extra Chorum lucrari solent, puta ob Litanias, Processiones, &c. dummodo in Ecclesia assistat, audiens, aut paratus Confessiones audire, Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 8. quia tunc censetur præsens in Choro.

535 Canonicus Magistralis, aut Lectoralis, non lucratur distributiones correspondentes diebus, quibus concionem, aut lectionem componit, quia *ex Decl. S. Congr.* tunc non dicitur abesse in servitium propriæ Ecclesiæ, nisi remote. Lucratur vero ex gratia distributiones correspondentes non solum horis, quibus legit, aut concionatur, sed omnibus horis illius diei, quia exercet actionem magis laboriosam, quam alii præbendarii, & quæ majorem præparationem exposcit. *Dec. S. Congr. Conc.* apud Garciam. Non extenditur tamen hæc gratia ad horam Matutini diei sequentis, quæ præcedenti die post Vesperas recitari solet: *Ex Decl. S. Congr.* apud Garciam, & Leand. *cit. qu.* 120.

536 Canonicus, qui simul curam animarum habet in alia Ecclesia intra, vel extra Civitatem, sed intra Diœcesim, tunc pro tempore, quo in curata Ecclesia residerit, actu Sacramenta ministrans, aut alia, quæ ad ejus curam spectant, exercens, distributiones Ecclesiæ Cathedralis aut Collegiatæ lucratur, quia habetur tamquam ibi præsens, & absens: Ex Trid. *sess.* 22. *de reform. cap.* 3. Idem dicendum venit de Parocho.

537 Canonici Examinatores, aut ab Episcopo instituti Administratores piorum locorum, Visitatores Eccle-sia-

siarum diœcesis, Vicarii foranei, Deputati Monasteriorum, &c. fructus lucrantur, non distributiones: quia non sunt occupati servitio propriæ Ecclesiæ, sed Episcopi, aut diœcesis. Nisi illis faveat consuetudo. Imo de Examinatoribus extat *Declar. Sacr. Congr. Concil.* apud Leand. *cit. quæst.* 127.

538 Canonici assistentes Episcopo solemniter in Cathedrali, aut in alia Ecclesia celebranti, lucrantur distributiones: secus, si private celebrent; nisi adiit consuetudo.

539 Præbendati intervientes Episcopo in Officiis Capellani, Secretarii, &c. percipiunt fructus præbendæ, quia habentur pro præsentibus: minime distributiones; quia non sunt occupati in utilitatem propriæ Ecclesiæ, sed Episcopi; *Ex cap. de cætero, & cap. ad audientiam, de Cler. non resid.* Inservientes pariter Pontifici acquirunt fructus: *Ex c. cum dilectus de Cler. non resid.* sed non distributiones, nisi privilegium habeant.

540 Inservientes vero legato Pontificis, Regi, Cardinali, &c. non solum non lucrantur distributiones, sed neque fructus, si absentia a propria Ecclesia excedat tres menses: *v. n.* 543.

541 Auditores Rotæ Romanæ acquirunt fructus & distributiones suarum præbendarum in absentia, ex concessione *Clem. VII. per Bullam Convenit* 1525. Item Inquisitores ex priv. Pauli III. & Pii V. quod ad alios Ministros, puta Fiscales, Qualificatores, Consultores, & ad favorem fidei, extendunt Castrop. & Trullench. apud Leandrum *citat. qu.* 136. nam causa fidei est communis: *vid. num.* 529. Gaudent hoc privilegio Inquisitores, loquendo de beneficiis simplicibus, dignitatibus, & præbendis, minime de beneficiis curatis. Ex Decl. S. Congreg. apud Leand. *cit. qu.* 137.

542 Collectores generales Cameræ Apostolicæ, ejusque officiales, in absentia lucrantur fructus, & distributiones, ex priv. Sixti V. 8. Maji 1590.

543 Docentes publice in aliqua universitate, aut studio generali Theologiam, lucrantur fructus in absentia a propria Ecclesia, ex *cap. finali de Magistris*, minime distributiones, ad differentiam Magistri, aut Doctoris docentis in propria Ecclesia: ut *in numer.* 535. Idem si legat publice Jus Canonicum, quia licet textus loquatur de Theologia, extenditur ad Jus Canonicum, quoniam æque prodest Ecclesiæ. Non sic jus civile: hinc Canones studium juris civilis Regularibus prohibent. Item lucrantur fructus, licet non distributiones, si publice Grammaticam doceat, colligitur *ex cap. Quia nonnullis, de Magistris*, quia ad Theologiam, & Jus Canonicum est necessaria.

544 Non sufficit, si legant in quolibet studio particulari; sed esse debet Universitas, seu studium generale, ad hunc finem a Pontifice, aut supremo Principe erectum. Ex Declar. Sacr. Congregat. apud Leandr. *citat. quæst.* 144.

545 Parochi, si legant uti supra Theologiam, aut Jus Canonicum, lucrantur fructus suorum beneficiorum, minime si Grammaticam doceant. Ex Declar. S. Congr. apud Leandr. *cit. qu.* 144.

546 Præbendati studentes fructus præbendarum lucrantur, licet non distributiones, si studeant publice Theologiæ, aut Juri Canonico in Universitate, aut studio generali, uti supra, & ibi studentes majori parte anni commorentur de licentia Ordinarii, ex Declar. S. Congr. quia ad Ordinarium spectat examinare super ætate, sufficientia, an divinus cultus ob eorum absentiam detrimentum patiatur, & alia a jure requisita.

547 Aliter est dicendum de Parocho; nam ex Trid. *sess. 23. de reformat. cap. 2.* non permittitur Episcopis concedere licentiam Parochis, ut a propria Ecclesia absint ultra bimestre, nisi ex gravi causa, qualis non est studium in Parocho. Sic accedit Decl. S. Congr. Conc. 22. Februarii 1590. quæ *censuit, Parocho causa studiorum non esse dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi qui per concursum magis idonei fuerint judicati.*

Præmissam licentiam concedere potest Episcopus Præbendatis, & beneficiariis non curatis, nonnisi ad quinquennium, *ex c. finali, de Magistris*. At eum extendere posse ad septennium, tenet Leander *cit. qu.* 153. ex alio posteriori *cap. cum ex eo, de elect. in 6.*

548 Si beneficium constat ex solis distributionibus quotidianis, absentes ratione studii eas lucrantur omnes, dempta tertia parte. Quia tunc distributiones illæ succedunt loco fructuum. Ex Declar. Sacr. Congreg. apud Leand. *cit. qu.* 154.

549 Denique Episcopus dispensare non potest, ut Præbendatus, aut Beneficiatus, qui abest recreationis causa, distributiones percipiat; quia talis perceptio est prohibita a Trid. *sess. 24. de reform. c.* 12.

De Horis Canonicis, Beneficiatis, & distributionibus, agunt Mastrius *disp. 14. a num.* 47. Diana *part. 2. tr.* 22. Jo. de la Crux *peg.* 52. Bonac. *tom.* 1. *pag.* 686. Castropal. *tom. 2. tract. 7. disput. 2. & 3.* Busemb. *lib. 4. cap. 2. d. 2.* Gobat. *tom. 1. tract. 5.* & maxime Leand. *tom. 6. tract. 8.* Donatus *tom. 3. tract. 18.*

CAPUT IV.

DE SACRILEGIO.

550 SAcrilegium *est læsio, seu violatio rei sacræ.* Res sacræ sunt ea omnia, quæ ad cultum divinum sunt destinata. Est triplex; personale, quo personæ sacræ; locale, quo locus sacer; & reale, quo aliæ res sacræ violantur.

PERSONA SACRA

551 *Est, quæ per votum, aut ordinem sacrum est Deo specialiter dicata.* Tribus modis lædi potest: 1. Per violentam manus injectionem: 2. Per usurpatam juridictionem personas Ecclesiasticas ad judicium sæculare trahendo; vel isdem vectigalia imponendo: 3. per actionem veneream, sive externam, sive internam.

552 Probabile est, non esse opus in Confessione aperire, an votum sit solemne, vel simplex, quia non differunt specie, sed accidentaliter, secundum magis, & minus. Nec an duplici titulo persona sit sacra: quod scilicet sit Sacerdos, & Religiosus, quia moraliter est una numero malitia. Unde sufficit dicere: *Habui copulam cum habente votum castitatis.*

553 Religiosus, qui suis tactibus polluit sæcularem, peccat contra castitatem, sive propriam delectationem habeat, sive non; quia voto astrictus, qui abutitur suis membris ad actum venereum, peccat contra propriam castitatem; talis est, qui tactibus suarum mammarum aliam polluit; liquet de muliere voto ligata, quæ si sit succuba fornicationi sæculari, etiam sine propria delectatione, peccat contra propriam castitatem, quia abutitur membro suo ad actum venereum: *v. n.* 215.

NOMINE LOCI SACRI.

554 IN ordine ad effectum refugii, non solum intelligitur Ecclesia cum suis Capellis, sed etiam Sacristia, & totum Monasterium; imo & totum Episcopi Palatium, quia fumus in favorabilibus. In ordine vero ad effectum sacrilegii, in homicidio, mutilatione, humani seminis effusione, & furto, venit sola Ecclesia cum cœmeterio, minime Sacristia, Monasterium, Campanilia, & similia; quia fumus in odiosis. In ordine demum ad pollutionem, seu violationem, venit locus ille, qui spectat ad corpus interius Ecclesiæ, a tecto interiori usque ad pavimentum, & a parte interiori portæ Ecclesiæ usque ad ultimam partem Aræ majoris, incluse Choro, Capellis, & Organo: *v. n.* 568.

555 Cœmeterium, quod est locus ab Ecclesia distinctus, singulariter benedictus, & destinatus ad sepulturam fidelium, violatur; eo tamen violato, non violatur Ecclesia; unde sufficit, ut ipsum reconcilietur; polluta autem Ecclesia, polluitur cœmeterium, quia principale non sequitur accessorium, sed e converso.

RES SACRÆ

556 SUnt plures: 1. Sacramenta: 2. Vasa Sacra, Imagines, Reliquiæ Sanctorum, Scriptura Sacra, sacræ cæremoniæ: 3. ornamenta Ecclesiæ, & ministrorum ejus: 4. bona temporalia Ecclesiastica in sustentationem Ecclesiæ, & ejus ministrorum deputata. Adeoque, qui male, & irreverenter contra ea se gerit, sacrilegium committit.

557 Hinc reale sacrilegium est, Sacramenti susceptio, vel administratio in mortali, simonia, fractio sigilli sacramentalis, profanatio sacrorum vasorum, aut vestium, ut si quis Calice in conviviis utatur, aut ornamenta Altaris, & Sacerdotis in profanos usus applicet. Sermo autem est de iis, quæ consecrari, aut benedici solent: nam adhibere ad nuptias, vel communem usum tapetia, candelabra, & similia, quæ mediate sacro ministerio inserviunt, non est peccatum mortale, nisi fiat ex contemptu. Sacrilegium reale est suppressio piorum legatorum, vel jurium Ecclesiæ defraudatio. Peccatum contra votum est sacrilegium; quia res Deo destinata violatur.

558 Sacrilegium, non est peccare die festo, nisi fiat ex contemptu: quia tempus extrinsece se habet ad actiones.

LOCUS SACER

559 QUatuor modis lædi potest. Primo, per strepitum forensem, ut si quis negotiationes, seditiones, tabulationes equorum, mercaturam, aut similia faciat in locis sacris.

560 Secundo, lædit sacrilege per furtum tribus modis. Scilicet, quando quis furatur: 1. Sacrum de sacro, hoc est rem sacram, ut calicem, vestem, & bona propria Ecclesiæ, in loco sacro: 2. Sacrum de non sacro, scilicet rem sacram in loco non sacro, nempe extra Ecclesiam: 3. Non sacrum de sacro, scilicet, rem profanam non sacram, v. gr. pecuniam, aut aliam rem, quæ sit Ecclesiæ, aut ejus custodiæ tradita, deposita, aut ei accommodata.

561 In his furtis sacrilegium committitur, quia in his tantum rei sacræ, & loco sacro injuria infertur, minime in cæteris; quare si quis crumenam divitis, pecuniam Parochi, quam est jure Ecclesiastico, nomine tamen suo, non Ecclesiæ, pollicet, furetur, sacrilegium non committit, nisi fiat cum notabili injuria loci sacri.

562 Tertio, lædit per pollutionem, *ut a n.* 568.

563 Quarto, per actus repugnantes ejus immunitati: *ut a num.* 605.

ECCLESIA CONSECRATA EXECRATUR,

564 SI parietes secundum majorem partem simul destruantur, seu corruant: minime, si destruantur successive, ut tandem Ecclesia tota reædificetur: quia tunc secundum prudentem hominum existimationem censetur eadem perseverare: secus, si tota simul, licet postea reædificetur.

565 Nec execratur, si parietibus integris remanentibus, tectum, & alia opera lignea ruant, aut comburantur; quia consecratio magis principaliter parietibus inest: hinc in parietibus colliguntur Cruces: *v. num.* 585.

566 Ecclesia vero benedicta non amittit benedictionem parietibus destructis, quia benedictio inest solo.

567 Si tamen destruatur absque ipsa, ut reædificetur, eo ipso amittit privilegia loco sacro competentia.

ECCLESIA POLLUITUR

568 PRimo, per injuriosam exustionem, nempe, si injuriose fuerit exusta igne. Ex Concil. Nicæno, Diana *p. 8. tr. 7. resol. 93.*

569 Secundo, per sepulturam excommunicati vitandi, aut infidelis etiam infantis; minime, si sit filius parentis fidelis, licet decesserit sine baptismo; quia est pars hominis Christiani: consuetudo tamen est, ut non sepeliatur in Ecclesia.

570 Tertio, per homicidium injuriosum, aut mutilationem; unde injuriosa suffocatio, aut occisio hominis facta in Ecclesia absque sanguinis effusione, polluit Ecclesiam.

571 Quarto, per violentam, & injuriosam sanguinis humani notabilem effusionem, quæ non fit e naribus, aut dentibus, quia sunt organum nimis facile ad emittendum sanguinem.

Effusio aliquarum guttarum, etiam injuriosa, non polluit, nisi occidat; quia effusio abundantiam significat.

572 Quinto, per copulam illicitam, aut humani seminis effusionem, quæ sit peccatum mortale, licet non cadat in terram, dummodo sit externa.

573 Per homicidium, effusionem sanguinis, & pollutionem violatur Ecclesia, etiam si sint occulta: Ex c. *significasti, de adulteriis*, ubi præcipitur reconciliari Ecclesiam, in qua quidam adulterium secretum commiserat, postea a muliere publicatum; quia non violatur Ecclesia, nisi per injurium; adeoque, quando fit injuria. Per hoc autem, quod copula v. gr. occulta incipiat post dies octo impedire a sacris, quando est facta publica, & indigeat tunc reconciliari, non prius, non sequitur, quod prius non fuerit violata: sicut ex hoc, quod percussor occultus Clerici incipiat post dies octo vitari, quando percussio est facta publica, non sequitur, quod non fuerit prius excommunicatus; sicut igitur publicatio in hoc casu non facit excommunicatum, sed vitandum; ita in primo non facit Ecclesiam pollutam, sed imperditam a sacris, & reconciliandam. Diana *p. 9. tr. 9. resol. 5.* & Bonac. contra Tamb. *in Meth. Confes. l. 2. c. 7. §. 5. n. 35. & alios.*

574 Copula conjugalis, si fiat ex necessitate, v. gr. ad vitandum periculum incontinentiæ conjugum, alium locum apum non habentium, non polluit Ecclesiam; bene vero si fiat sine necessitate, quia tunc est injuriosa, & sacrilegium.

575 Si quis polluat violenter in Ecclesia adolescentem reniteutem, & non consentientem, violatur Ecclesia, quia licet talis pollutio non sit voluntaria, & peccaminosa adolescenti, est voluntaria, & peccaminosa eam causanti; & inde est injuriosa Ecclesiæ.

576 Ut præfatæ actiones polluant Ecclesiam, requiritur injuria; hinc Ecclesiam non polluit 1. Effusio sanguinis facta ob propriam defensionem. 2. Facta casualiter, aut ab infante, vel insano; secus, si eorum sanguis effunderetur; quia licet non possint facere, possunt pati injuriam. 3. Si vulnus fuit factum extra Ecclesiam, & percussus ingrediatur intus, & ibi effundatur sanguis, aut moriatur; secus si vulnus fuit factum intus, & percussus fit egressus extra; & ibi sanguis effusus, vel ductus ad domum polt paucas horas moriatur, quia homicidium censetur factum in Ecclesia, nam injuria fit Ecclesiæ, quando datur causa physica effusionis sanguinis in Ecclesia. 4. Sectio violenta venæ in Ecclesia, ex qua copiosus sanguis effluxit, si ex illa non sequatur mors: bene vero, si sequatur mors. Ratio primi, quia vena est naturaliter copiosi sanguinis emissiva: ratio secundi, quia tunc est homicidium.

577 Polluit Ecclesiam 1. Recisio digiti, non quia fit mutilatio, nam digitus non est membrum, sed pars; ratione tamen notabilis effusionis sanguinis. 2. Occisio fidelis facta in Ecclesia ab hæretico ob fidem; quia licet occisio sit martyrium, occisori est peccatum, & ab eo est injuria facta: *Actio displiceris, passio grata fuit.* 3. Occisio unius ex errore facta pro alio in Ecclesia, quia ratio formalis injuriæ desumitur ex loco sacro; & jam occisio, aut vulneratio fuit intentata in loco sacro; materialiter autem se habent individua, Petrus